

CUMHURİYET SENATOSU

TUTANAK DERGİSİ

16 ncı Birleşim

12 . 1 . 1978 Perşembe

İÇİNDEKİLER

	Sayfa	Sayfa	
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	594	ramiyelere dair kurulan Araştırma Komisyonu	
II. — GELEN KÂĞITLAR	594	Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne	
III. — YOKLAMA	595	dair tezkeresi. (3/1224, 10/61)	608:609
IV. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	595,605	7. — Milli Savunma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonlarında açık bulunan kâtip üyeliğe Elazığ Üyesi Hasan İldan'ın seçildiğine dair tezkeresi. (3/1223)	609
1. — Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, yol yapımının Doğu Anadolunun kalkınmasındaki önemi ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında bu konudaki istekleri ve beklediklerine dair gündem dışı demeci.	595:597	8. — TBMM Kitaplık Karma Komisyonuna üye seçimi.	609
2. — Zonguldak Üyesi Ahmet Demir Yüce'nin, Hükümetin kuruluşu hakkında vaki beyanlarına dair gündem dışı demeci.	597:600	9. — Anayasa Mahkemesinde açık bulunan bir yedek üyeliğe Cumhuriyet Senatosunca yapılacak seçimde uygulanacak usul hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (29/1317) (S. Sayısı : 728) (Dağıtma tarihi : 5.1.1978)	609
3. — Erzurum Üyesi Lûtfi Doğan'ın, Türkiye'de birlik ve beraberliğin sağlanmasına dair gündem dışı demeci.	600:603	10. — Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu Programının okunması.	610:627
4. — Cumhurbaşkanı S. Ü. Halil Tunç'un, Hükümetin kuruluşuna dair gündem dışı demeci.	603:608	11. — CHP ve AP Grubu Başkanlıklarının, Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin 14.1.1978 Cumartesi günü saat 15.00'te yapılmasına dair önergesi. (4/322)	627:628
5. — Türk sporunun içinde bulunduğu durum hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1222, 10/57)	608	V. — DİSİPLİN CEZALARI	605
6. — Kamu İktisadi Teşebbüsleri içinde yer alan bazı kuruluşlardaki personele ödenen ik-		1. — Elazığ Üyesi Cahit Dalokay'a ihtar cezası verilmesi.	605

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Giresun Üyesi Ali Cüceoğlu, Fisko - Birlik Genel Müdürü ve yönetim tarafından takip edilen ideolojik politika;

Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı;

Mardin Üyesi Sait Mehmetoğlu, Mardin Eğitim Enstitüsünün öğretime açılması;

Konularında gündem dışı birer demeçte bulundular.

Endonezya Cumhuriyeti Halk Meclisi Başkanı Adam Malik'in resmi davetlisi olarak 19 - 25 Ocak tarihlerinde Endonezya'yı ziyaret edecek Cumhuriyet Senatosu Heyetine aday olarak seçilen üyelere dair Başkanlık tezkeresi Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Tabii Üye Refet Aksoyoğlu'nun 3 . 1 . 1978 tarihinden itibaren 15 gün izinli sayılmasına dair Başkanlık tezkeresi kabul edildi.

Ankara İmar Limited Şirketinin Arısoy Kollektif Şirketi lehine sağlamış olduğu menfaatler ve keyfi davranışlar hakkında. (10/2) kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının. 7.1.1978;

Yabancı ülkelerde çalışan yurttaşlarımızın sorunları hakkında. (10/62) kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının. 3.1.1978;

Tarihlerinden itibaren görev sürelerinin ikişer ay uzatılmalarına dair tezkereleri kabul edildi.

Devlet Planlama Teşkilatı ve Yatırımları konusunda. (10/49) kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının.

kanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi;

Cumhurbaşkanınca S. Ü. Muhsin Batur'un yabancı devletler ve milletlerarası kurullarla yapılan anlaşmalara dair. (10/43) kurulan Araştırma Komisyonu üyeliğinden çekildiğine dair önergesi.

TBMM Kitaplık Karma Komisyonuna üye seçiminin, Millet Meclisi Başkanlığının 10.1.1978 tarih ve 1199 sayılı yazısı ile oranların değiştiği bildirildiğinden, konunun Başkanlık Divanı ve Danışma Kurulunda görüşüldükten sonra yapılacağı;

Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

Anayasa Mahkemesinde açık bulunan bir yedek üyeliğe Cumhuriyet Senatosunca yapılacak seçimde uygulanacak usul hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonu raporunun (S. Sayısı : 728) görüşülmesi, Komisyon Başkanı bulunmadığından ertelendi.

Cumhuriyet Senatosu Antalya Üyesi Reşat Oğuz ve arkadaşlarının, can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü konusunda bir Genel Görüşme açılmasına dair önergeleri. (8/5) üzerindeki müzakereler tamamlandı.

12 . 1 . 1977 Perşembe günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşime saat 18.45'te son verildi.

Başkan	Divan Üyesi
Başkanvekili	Afyonkarahisar
Rahmi Erdem	Mustafa Çelik

Divan Üyesi
Tabii Üye
Emanullah Çelebi

II. — GELEN KÂĞITLAR

Yazılı Sorular

1. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, tebrik kart ve zarflarının «Türkiye Standartlar Enstitüsünce» standart ölçülere bağlanmasının mümkün olup olmadığına dair yazılı sorusu. (7/849) (Devlet Bakanlığına gönderilmiştir.)

2. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi İbrahim Öztürk'ün, Köy elektrifikasyon programını hızlandırmak için ne gibi tedbirler düşünüldüğüne dair yazılı sorusu. (7/850) (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına gönderilmiştir.)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15.00

BAŞKAN — Başkanvekili Rahmi Erdem

DİVAN ÜYELERİ : Mustafa Çelik (Afyonkarahisar), Emanullah Çelebi (Tabii Üye)

BAŞKAN — 16 ncı Birleşimi açıyorum.

III. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

IV. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, yol yapımının Doğu Anadolunun kalkınmasındaki önemi ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında bu konudaki istekleri ve beklediklerine dair gündem dışı demeci.

BAŞKAN — Sayın üyeler, gündem dışı görüşme talebinde bulunan sayın üyelerimiz vardır. Kendilerine takdir hakkımıza göre, söz vereceğiz.

Sayın Hilmi Nalbantoğlu, buradalar mı efendim?..

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Buradayım.

BAŞKAN — Buradalar. Bir gündem dışı söz talebi vardır, sunuyoruz efendim.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Yol yapımının Doğu Anadolunun kalkınmasındaki önemi ve Dördüncü Beş Yıllık Plandan bu konudaki isteklerimiz ve beklediklerimiz konusunda gündem dışı konuşmak arzusundayım.

Söz verilmesini saygıyla rica ederim.

Erzurum Senatörü
Hilmi Nalbantoğlu

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Nalbantoğlu.

Sayın Nalbantoğlu, bugünün özelliğini gözönünde bulundurarak çok uzun olmamasını istirham edeceğim.

Buyurun efendim.

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan, sayın senatörler, hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Biliyorsunuz kamu ya da özel yatırımlar yanlış planlandığından, yanlış yatırım politikası uygulamalarından bahisle bu kürsüde daha önce üç konuşma

yaptım. Şimdi de dördüncü konuşma için huzuru-nuza çıkmış bulunuyorum. Daha doğrusu bu yanlış uygulamaların bir sonucunu size arz etmek için burada bulunuyorum.

600 yıldan beri Osmanlı İmparatorluğunun ve 50 yıldan beri Cumhuriyet Hükümetinin ve hele şu son 15 yıllık planlı dönemdeki hükümetlerimizin ihmal ettiği Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da toprağa yaslanıp, toprağı dinledim. Bir gözümle Anayasamızın sayfalarını ve diğer gözümle Devlet Planlama Teşkilatı Yasasının maddelerini okuyorum.

«Milli, bütünlüyci, dengeli ve yaygın kalkınma, sosyal adalet, insanca, hakça bir yaşam, tasada ve kıvançta beraberlik...» ve saire ve saire kelimeleri birer birer uçuyor, kelebekler gibi kafamın etrafında.

Yatırımlarda milli olacağımızı öğütleyen ve hatta emreden hükümler var Anayasamızda; ama Malazgirt'in, İshak Paşamın, Ani Harabalarının, Aziziye Tabyasındaki Nenehatun Abidesinin, Çaldıran Zafesinin yollarının stabilize bile yapılmamış olduğu meydana bugün; fakat Aspentos'u, Şeytan Sofrasını büyük şehirlere bağlayan asfalt yollarımız var ve tamamdır bugün. İşte bunun için her yerde ve bu kürsüde bağırıyoruz biz. Sesimize aksi sada veriyor yaylamızda dağlar, istiyoruz ki bu küsüler de yanıt versin feryadımıza.

Ne güzel söylemiş şair bir şiirinde. Biraz değiştirerek okumak istiyorum. Beni bağışlayınız.

«Dert çok, hem dert yok.

Farklar çok kavi, talih zebun.

Söylesem tesiri yok.

Sussam seçmen razı değil.»

İşte böyle, sayın arkadaşlarım.

Şimdi, Sayın Başkanımın müsamahasına sığınarak esas konuşmama geçiyorum.

Sözümün sonunda söyleyeceğimi bir kere de başında söyleyeyim. Doğu Anadolumuza çok yol yapılmasını istiyoruz ve Dördüncü Beş Yıllık Planda öncelik verilmesini de bekliyoruz. Bunun da bir hesap ve ölçü ile sağlanması gerektiği bir zorunluluktur. İşte bu eylemin teknik adına «Planlı yatırım» denilmektedir. Çağdaş anlayışta olan her devletin beş yıllık kalkınma planları vardır. İleri ülkeler bugünkü düzeye bu hesaplı yatırımlar sayesinde ulaşmıştır. Biz de, 1961 Anayasasının zorunlu kıldığı ve 129 ncu maddenin ilk bölümünde, «İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma plana bağlanır. Kalkınma, bu plana göre gerçekleştirilir.» denilmektedir.

İşte bu Anayasa hükmüne göre kurulan Devlet Planlama Teşkilatı, 12 - 13 yıldan beri hesap ve ölçü yapmağa çalışmanın çabasını sürdürmektedir; ama bazı politikacıların ölçü ve hesap tanımaz idareyi maslahatçı tutum ve davranışları, oy almak için Devlet otoritesini şarkvari mantıkla keyfi ve günlük çıkarlar uğruna kullanmaları, bol temel atma törenleri uğruna plan ve programı alt - üst etmekle dengeli kalkınmayı frenlemekte ve engellemekte olduğunu üzümlere söylemeliyiz.

Bu kısa giriş ile her türlü yatırımın bir plana dayanması gerektiğini işaretledikten sonra, asıl konumuz olan, Doğu'nun kalkınmasını sağlayacak olan yol sorununu ve daha sonra da diğer sorunların özet olarak gözden geçirilerek bazı önemli konular üzerinde ilgi çekmeyi bir görev saydık. Biz, Devlet yatırımları ile gerçekleştirilecek ulusal kalkınmanın Doğu'dan başlatılmasını istiyor. Buna da Doğu'nun hakkı olduğuna kesinlikle inanıyoruz. 50 yılı bir tarafa bırakalım, şu planlı kalkınmanın 15 nci yılında bizim temsilcimiz hükümetler ne yaptılar Doğu Anadolu'ya?.. Turistik bahanesi ile Batı Anadolu'nun bütün köylerine asfalt yol yapılmışken, Doğu köylerine değil toprak yol açmak, İran yolu hariç, hiç bir il ve ilçemizde asfalt yol bile yok. Köy yollarımızda YSE, birkaç kendini bilmez cahil partizanın elinde fors ve çıkar metaı olmaktan ileri gidememiştir.

Köprülerin altından çok suların geçtiğini, halkın gözünün açıldığını herkesin bilmesi gerekir. Biz, her şeyin plan ve program çerçevesinde olmasını isteriz; ama Devlet yetkililerinin vazifeyi vazife bilmelerini, unutmamalarını da bekleriz.

İlk önce Devletin Doğu ve Batı Anadolu'ya bu planlı dönemde ne kadar hizmet götürdüklerini göz-

ler önüne sermeye çalışacağım. Bu rakamsal sergilemeden önce, biraz daha yakınacağım. Şöyle ki; «Gidemediğin yer senin değildir» diye 1900 yıllarında Sivas eyaletinin köy, kasaba ve şehir yollarını birbirine bağlayan büyük ve ünli Vali Halil Rifat Paşanın ne kadar büyük adam olduğunu burada zikretmek lazım. «Her kötülüğün yolu yolsuzluktur.» deyimi de, sanki bizim Doğu Anadolu'da sürdürülen yolsuzluklara bakılarak söylenmiştir. Birkaç transit yolunu bir kenara iterseniz masallardaki kuş uçmaz, kervan geçmez ulu dağlarda insanlar yolsuzluklarla iç içe, başa bırakılmışlardır. Anadolu'nun Türkleşmesi Doğu'dan başladığı gibi, son bağımsız Türk Devletinin kurulması ve bugünkü yurdun kurtulması da yine Doğu'dan başlamış ve oradan alınan iman ve hızla bugünlere gelinmiştir; ama bayram günlerinin, yani kurtuluş bayram günlerinin dışında bunu anımsayan ve Doğu'yu düşünen hiç bir kimseye rastlayamıyoruz. Aşağıdaki çizelgeler de her şeyi gözünüzün önüne serecektir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki yolların miktarına bir bakalım :

Sivas İli : Köy yolu olarak 1 650 kilometre köy yolu var. Yüzölçümü 28 480 kilometre kare, nüfusu 793 073 ve kilometre karede köy yolu tulu 58 metre. 1 000 kişiye isabet eden köy yolu uzunluğu 2,23 kilometre.

Malatya : 1 800 kilometre. Yüzölçümü 23 313 kilometre kare, nüfusu 577 309; kilometre karedeki köy yolu 65 metre ve 1 000 kişiye isabet eden köy yola uzunluğu 1,39 kilometre.

Kahramanmaraş : 1 200 kilometre köy yolu var. 14 327 kilometre kare yüzölçümü, 620 246 nüfusu ve kilometre karedeki köy yolu uzunluğu 84 metre ve 1 000 kişiye isabet eden köy yolu uzunluğu 1,93 kilometre.

Adıyaman : 700 kilometre köy yolu var. 7 614 kilometre kare. 347 764 nüfus. 1 kilometre kareye isabet eden köy yolu, metre olarak, 92 metre ve 1 000 kişiye isabet eden köy yolu 2,01 kilometre.

Gaziantep : Köy yolu 1 300 kilometre. Yüzölçümü 7 642 kilometre kare. Nüfusu 715 474. Kilometre kareye isabet eden köy yolu 170 metre. 1 000 kişiye isabet eden köy yolu tulu, 1,81 kilometre.

Bunun gibi Urfa, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum'u örnek verebiliriz. Bunlardan Erzurum'u da söyleyeyim : Köy yolu 1 200 kilometre. Alanı 25 066 kilometre kare. Nüfusu 749 175. Kilometre kareye isabet eden köy yolu 48 metre. 1 000 kişiye isabet eden köy yolu 1,60 kilometre.

Tunceli bundan daha az. Gümüşhane, Muş, Bitlis, Bingöl, Mardin, Siirt, Hakkâri, Van, Ağrı, Kars illeri de bu listede mevcut.

Toplam olarak, Doğu Anadolu'daki bu illerde durum şöyledir : Köy yolu 17 750 kilometre. Alanı 277 562 kilometre kare. Nüfusu 9 287 814. Kilometre karedeki ortalama köy yolu tülü 64 metre. 1 000 kişiye isabet eden ortalama köy yolu uzunluğu, 1,91 kilometre.

Batı illerinden de Aydın, İzmir, Muğla, Denizli, Manisa, Balıkesir, Kütahya, Afyon, Uşak, Isparta, Burdur illerinde ise : Köy yolu 16 100 kilometre. Alanı 117 171 kilometre kare. Nüfusu 6 345 336. Kilometre karedeki ortalama köy yolu uzunluğu 130 metre. 1 000 kişiye isabet eden ortalama köy yolu uzunluğu 2,54 kilometredir.

Bu iki çizelgenin gözden geçirilmesinden aşağıdaki sonuçlar çok rahatlıkla çıkarılabilir.

Önce Doğu Anadolu dediğimiz bölge 21 ili içermektedir. Batı Anadolu dediğimiz bölge 11 ili içermektedir. Birinciye 17 750 kilometre, ikinciye ise 16 100 kilometre yol yapılmıştır. İlk bakışta eşitsizliği Devlet yaratmıştır. İlk bakışta eşitsizliği, ilgisizliği bu iki rakam gözler önüne sermektedir. Üstelik bu yatırım, salt Devlet yatırımdır, özel sektörle hiç bir ilişkisi yoktur. Devlet Planlama Teşkilatı ve bizzat Devletin gerice bölge diye adlandırdığı, özel karar çıkardığı bu bölge çalışmasında Devletin bizzat kendisi içtensizlik, ilgisizlik, bilinçsizlik göstermektedir. Buna özellikle Devletin kendisi son verip, madeni ile suyu ile linyit yatakları ile zengin olan bu topraklara girmeli ve kalkınmasını sağlamalıdır. Bu, Devletin ve dolayısıyla bütün hükümetlerin en önde gelen görevidir. Bunu büyük bir arzuyla bekliyor ve gecikmeden istiyoruz.

Doğu'da 1 000 kişiye 1 910 metre yol, Batı'da 2 440 metre yol isabet etmektedir. Doğu'da kilometre kareye 64 metre, Batı'da kilometre kareye 137 metre köy yolu düşmektedir. Bunu en kısa zamanda hiç olmazsa eşit duruma getirmek insanlık görevi olduğu kadar bir erdemlilikler de.

Köy yollarında hal bu iken, il ve ilçe yolları da yürekler acıdır. Bir Türkiye haritasını lütfen önümüze serip birlikte inceleyelim :

Önce Batı Anadolu'dan başlayalım. Batı Anadolu'da bütün ilçeler arası yolların asfalt kaplanmış olduğunu görürüz. Doğu'da ise Trabzon - Erzurum, Ankara - Erzurum, Kars - İran, Ankara - Diyarbakır - Van - Mardin anayollarının dışında bir karış asfalt yol göremeyiz.

Ayrıca Batı Anadolu gezilerimizde, turistik bahanesiyle köy yollarının da asfaltlanmış olduğunu görürüz. Bu Anayasa insan haklarına ve eşitlik ilkelerine zıt olduğu gibi, ayrıcalık yaratıcılarına da fırsat vermekte, yıkıcı propogandaların tutmasına neden olmaktadır.

Her şeyden önce, bunu önlemek için Doğu Anadolu'da yol işine el atmalıyız. Ayrıca yol, ekonomik kalkınmanın da ana damarıdır. Doğuda kalkınmanın sağlanması için, her şeyden önce bu damarların genişletilmesi ön koşul olmalı ve bu böyle bilinmelidir.

Doğu insanı, yeraltı cevherleri ile işlenmeye, geliştirilmeye, ve ulusal kalkınmada nasibini almaya müstahaktır. Bunun kalkınmasını sağlamak için, yol davasını kökünden çözmemiz bizim için vicdan ve namus borcu olmalıdır.

Bu bakımdan Dördüncü Beş Yıllık Plan ve yıllık bütçeler, programlar yapımına başlayacağımız şu günlerde bu özel konuyu da vurgulamak bizim görevimizdir. Bunu yaptığımı zannediyorum.

Saygılar sunarım. (CHP sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Nalbantoğlu.

2. — *Zonguldak Üyesi Ahmet Demir Yüce'nin, Hükümetin kuruluşu hakkında vaki beyanlara dair gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Sayın Üyeler, Cumhuriyet Senatosu Zonguldak Üyesi Sayın Ahmet Demir Yüce bir gündem dışı konuşma talebinde bulunmuştur.

Sunuyoruz efendim.

Sayın Başkanlığa,

Hükümetin kuruluşu hakkında vaki beyanlarla ilgili olarak gündem dışı kısa bir konuşma yapmak istiyorum.

Tüzüğümüzün 54 ncü maddesi gereğince bu konuşmayı yapmama müsaade buyurmanızı istirham ederim.

Saygılarımla.

Zonguldak
Ahmet Demir Yüce

BAŞKAN — Buyurun Sayın Demir Yüce.

AHMET DEMİR YÜCE (Zonguldak) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Yeni Hükümet kuruldu; Allah mübarek etsin. Hükümet üyelerinin hepsi arkadaşlarımızdır. Bizim Cenab-ı Hak'tan niyazımız, onların başarılı olmalarıdır.

Hükümetin kuruluş şekli, sureti terekübü üzerinde uzun uzadıya konuşulabilir ve eleştirilerde bulu-

mulabilinir. Bunu belki biz de zamanı geldiğinde yapacağız; bugüne kadar herkesin yaptığı gibi.

Bugüne kadar bu Hükümet hakkında çok söylen-di, çok yazıldı. En tabii haklarını kullandılar yazan-lar, söyleyenler. Terbiye hudutlarını, ahlak ve kanun hudutlarını aşmadan söylenen her şey de umumiyet-le soğukkanlılıkla karşılandı.

Hükümet hakkında beyanda bulunanlardan biri de Sayın Cumhurbaşkanımızdı. Gazetelerde okunan beyanlar doğru ise, yani Cumhurbaşkanımızın yeni Kabinenin üyelerini kabulde söylediği beyanları ba-sına doğru olarak intikal etmiş ise, bu beyanlar da kamuya yanlış aksettirilmemişse, okuduğumuzla ye-tinerek söyleyeyim ki, Sayın Cumhurbaşkanımızın bu beyanı biroçak kişiyi, birçok kişileri, birçok bin kişi-yi, birçok milyon kişiyi üzdü ise, beni de çok üz-müştür.

Bu hususu dile getirmek için huzurunuzu birkaç dakika işgal etmek lüzumunu hissettim.

Sayet Sayın Cumhurbaşkanımız, beni bir defa da-ha «eksantrik»likle tavsif etmezlerse, beni bir defa daha «eksantrik»likle tavsif etmek hatasında bulun-mazlarsa, huzurlarınızda bu konuyu eleştiriye tabi tutmak ve tescil ettirmek istiyorum.

Cumhurbaşkanlığı makamı mukaddestir. Onu gün-lük konuların ve siyasi münakaşaların dışında tut-mak lazımdır. Buna inanan bir kişiyim. Kanunlarımı-zın da vazettiği sistem budur, telkin ettiği husus bu-dur. Devleti, kimsenin, bir şahsı da olsa bahane ede-rek tahrip etmeye hakkı yoktur; böyle de olmalıdır.

Bu sebepten dolayı, «Cumhurbaşkanı = Devlet» kabul edildiği, onun şahsında Devlet sembolleştiği için onu da tahripten çekinmemiz gerekir. Daima bu-na dikkat etmişizdir. Devlet anlayışımız da budur. Sayın Cumhurbaşkanımızı, Sayın Fahri Korutürk'ü bu anladığımız sembol olmaya layık gördük. Oyları-mızı o zaman seve seve verdik. Ben de seve seve ver-dim.

Arkadaşlarım;

Sayın Korutürk şahsen benim saygı duyduğum bir kişidir. Aynı günlerde bu çatı altına girdik. Beş sene bu çatı altında beraber kaldık. Sayın Korutürk'ün Cumhurbaşkanı seçiminde, belki bilmeden, benim de katkım oldu da diyebilirim.

Cumhurbaşkanlığı seçimleri uzadığı ve muhtelif alternatifler denendiği, yedi senelik sürenin temdidi ve ikinci defa seçilme imkânının sağlanması için, Anayasada değişiklik yapılmaya kalkıldığı zaman ben bu fikre karşı çıkmış, Grupumda sürdürdüğüm mü-

cadelemde, «Neden olmayacak formüller aramıyor, içimizde bu makama layık çok kişiler var, bunlardan biri de Fahri Korutürk'tür.» diye kürsüden ifade et-miştim. Muhakkak ki bu bir tesadüftü. Belki daha evvelden temaslar yapılmış ve bir alternatif olarak Sayın Korutürk'ün Cumhurbaşkanlığı konusu tanzim edilmişti.

Benim burada bu hususu arz etmemdeki sebep, benim kimseden duymadan, kimsenin telkininde kal-madan Sayın Korutürk'ü arzu etmiş olmamı ve bunu bir tesadüf olarak Grupumda resmen kürsüden beyan etmiş olmamı belirtmek içindir.

Cumhurbaşkanına ve Cumhurbaşkanlığı makamı-na saygımız büyüktür. Saygınlığı zedeleyecek sözler-den ve eylemlerden tevakkü etmemiz şarttır; ama o makama oturan mühterem kişilerin de bu saygınlığa gölge düşürecek davranışlardan kaçınmaları da o de-rece şarttır.

Sayın Cumhurbaşkanımızın bu vecibeyi, zaman zaman, hangi sebeplerdendir bilinmez, yerine getir-mekte dikkatli davranmadıkları da bir hakikattir. Bu şuradan bellidir ki, zaman zaman, şimdi Muhalefette olan bizden, zaman zaman da şimdi İktidar olan eski Mahaiefetten, Sayın Cumhurbaşkanımıza karşı beyan-ları ve tutumlarından dolayı tepkiler gelmiş ve incin-miş bulunduğu ihsas edilmiş veya alenen söylenmiş-tir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın içinden çıktığı ve (Al-lah uzun ömürler versin) tekrar avdet edecekleri Par-lamentoyu ve onun vazgeçilmez rüknü parlamenter-leri unuttukları, kaale almadıkları belirtileri vardır. Cumhurbaşkanlığına ait bütçeler Komisyonlarda ve-ya Umumi Heyetlerde görüşülürken, siyasi tandans farkı gözetilmeksizin parlamenterlerin tenkit konusu olagelmiştir.

Son Hükümetin üyelerini kabulde, Çankaya Köş-künde yaptıkları beyanlarını da ben burada tenkit ko-nusu yapmak istiyorum.

7 Ocak 1978 tarihli Hürriyet Gazetesinden bir başlık : «Devlet Başkanı yeni bakanları kabul etti. Korutürk eksantrik bir demec verdi.»

Müsaadenizle bu demecin ilgili kısmını okuyo-rum :

«4 Ocak 1978'de müşterek yapmış olduğunuz dek-larasyon; ne yolda çalışacağınızın, nasıl çalışacağın-ızın hedef ve şekilleri hakkında vermiş olduğunuz açıklama, hemen memleketin bütün sathında genel bir tasviple karşılanmıştır. Türkiye'nin tarihini ve coğrafyasını bilmeyen ve son çağın devlet şekilleri

hakkında doğru teşhiste bulunmayan bazı eksantrik kimseler dışında bu deklarasyonun altına imza atmayacak ve bunu kabul etmeyecek vatandaş bulunabileceği düşünülemez.» (CHP sıralarından «çok doğru» sesleri).

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyin efendim, müsaade buyurun.

AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Sayın arkadaşlarım;

Cumhurbaşkanının nasıl davranması gerektiği Anayasamızın «İkinci Bölüm, Yürütme, A) Cumhurbaşkanım» başlığı altındaki maddelerinden 95 nci maddenin son fıkrasında zikredilmiştir. Müsaadenizle bunu okuyorum :

«Cumhurbaşkanı seçilenin partisiyle ilgisi kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sıfatı sona erer.»

Madde 96 : «And İçmesi» başlığı altındaki maddede, andının içerisinde «... tarafsızlıktan ayrılmayacağıma;...» diye bir ibare vardır.

97 nci maddede, «Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla, Türkiye Cumhuriyetini ve milletin birliğini temsil eder.» denmektedir. Ana ruh olarak bu belirtilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım; 1923'ten beri kurulmuş Cumhuriyet hükümetlerinin bütün programlarını tetkik ettim. Hepsi güzel sözlerle doludur. Ben hiç birinde; «Enflasyon yaratacağız, anarşi yaratacağız, Türkiye'nin menfaatlarını korumayacağız, dünya devletleriyle dostluklar tesis etmeyip, hep çekişmeli olacağız.» ve saire... şeklinde yazdıklarını görmedim, dediklerini duymadım.

Bundan evvelki Süleyman Demirel Koalisyon Hükümetinin Programını okuyun; şimdiki Hükümet Programındaki güzel sözlerle ve vaatlere rastlayacaksınız. CHP'li arkadaşlarımız bu Programı tasvip etmemişlerdir. En tabii haklarını kullanmışlardır, olumsuz oy kullanmışlardır. O zaman CHP'liler eksantrik kişiler miydiler?.. Hayır.

Kurulan her hükümetin programı veya programa takaddüm eden günlerdeki beyannameleri güzel sözlerle, güzel vaatlerle doludur. Bu vaatlerini yapar - yapamaz, yapabilir - yapabilemez o başka bir iştir, güzel vaatler ise başka şeydir; ama Cumhurbaşkanımız sadece bu Hükümetin güzel vaatlerinden çok hoşlanmış, aşağı yukarı aynı olan bundan evvelki hükümetlerin programlarındaki güzel beyanlardan ve vaatlerden esirgediği ve haklı olarak esirgediği iltifatı, bu Hükümetin Programını oluşturan fikirlerin öncüsü

olan beyannamedeki beyanlarından esirgememiş; üstelik tam aksini yapmış, abartılmış bir şekilde met-hetmiş ve bunu imzalamayacakları, tasvip, ademi tasvip Millet Meclisi üyelerinin, sayın milletvekillerinin olduğu halde; yani güvenoyu vermek veya güvensizlik oyu vermek sadece milletvekillerinin hakkı olduğu halde...

FEVZİ HAKKI ESATOĞLU (İstanbul) — Sayın Başkan; ne ilgisi var, ne alakası var?.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun,

AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Hakkı olmadan bir güvenoyu verme baskısı yaratacak bir eda takınarak, kendilerini belki istemeden ayrıca bu duruma da sokmak suretiyle «Eksantriklik» itham etmiştir.

MEHMET FEYYAT (İstanbul) — Kurtuluş bayramı, kurtuluş bayramı..

AHMET DEMİR YÜCE (Devamla) — Bundan haklı olarak alındım; alındık, milyonlarca insanın alınmış olduğu kamsındayım, alınmış olmaları la-zımdır.

Şunu, Cumhurbaşkanımıza samimiyetle arz etmek isterim ki, bazı basında bu kez, çıkar grupları alıp saza ellerine, eksantrik tilciği üzerinde yeni yeni kin tohumları, nifak tohumları, saygısızlık tohumları ek-meye başladılar. Elbette «Bunu fazla ciddiye almaya gerek yok» dense de başka bir basın organında, «Öyle anlaşılıyor ki, iktidardan düşme öfkesi bazı kimseleri, okuduğunu, işittiğini anlamak yeteneklerinden yoksun bırakmıştır ya da gerçekler bile bile çarpıtılmaktadır.» dense de, daha başka şeyler dense de halkın büyük bir kısmı buna gücenmiştir. Bana inanınız; biz de halkın içindeyiz. Türkiye'de yüzde 50'nin üstünde bir insan grubunu da nasıl yüzde 50'nin altını ciddiye alıyorsanız, bazı çevrelerin, «Diğerlerini ciddiye almayınız» telkinine rağmen, ciddiye alınız Sayın Cumhurbaşkanım, ciddiye almak mecburiyetindedir. Bu, Anayasamızın size yüklediği bir husustur. Bu, geleneklerimizin size yüklediği bir husustur. Bu, görevinizin icabıdır.

Muhterem arkadaşlarım;

Herkesin bir siyasi görüşü vardır. Her Türk vatandaşının olduğu gibi, Cumhurbaşkanının da muhakkak bir siyasi görüşü vardır. Cumhurbaşkanım da bir fikre sempati duyacaktır. En tabii hakkıdır bu. Bir siyasi teşekkülü sevecek; diğerlerini sevmeyecektir veya sevmeyecektir. Bir insanı sevecek; başka insanları sevmeyecek veya onlardan hoşlanmayacaktır. Kimseye, şu zatı seviyorsun, ille bir diğerini de sev

denemez. Cumhurbaşkanına da bu denemez; ancak aşağı yukarı herkes, bütün insanlar; çevresinin icaplarına göre, sempatipleri, antipatipleri bazı zamanlar kale almada bir tarafa iterek, iadesini istimal ederek, kendisini frenleyerek, bazı şeyleri söylemiyor, yapmıyorsa; hareketleri kanunlarla belirlenmiş bir Cumhurbaşkanının hiç yapmaması lazımdır.

Arkadaşlar;

«Eksantrik» kelimesi veya tüceği, ne manaya çekilirse çekilsin, ben kabul etmiyorum. Bundan eza duyuyorum. Eza duyanlar da çoktur. Ben ve biz, «Türkiye'nin tarihini ve coğrafyasını bilmeyen ve son çağın devlet şekilleri hakkında doğru teşhiste bulunmayan bazı eksantrik kimseler dışında, bu deklarasyonun altına imza atacak ve bunu kabul edecek vatandaş bulunabileceğini düşünmüyoruz.» desek ne olacak?.. Tabii ki, iyi bir şey olmayacak. Anayasamızın 99 ncu maddesi Cumhurbaşkanının «Sorumluluğunu» kaydetmiştir: «Cumhurbaşkanı, vatan hainliğinden dolayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte birinin tekli üzerine, üye tamsayısının en az üçte ikisinin Meclislerin birleşik toplantısında vereceği kararla suçlandırılır.» Bizim başka, şu maddelerden gayri ve Cumhurbaşkanına tarizde bulunmaktan gayri herhangi bir yetkimiz yoktur, bundan başka yol yok.

Ne olacak şimdi? Sayın Cumhurbaşkanından ısrıham eyliyorum; beni ve bizi üzdü, bizi bu üzüntüden kurtarsınlar. Bu talihsiz beyan, söylemek istediklerini iyi aksettiremediği muhakkak olan beyanı, muratlarının bu olmadığını kuvvetle sandığımız, muratlarını aşan bu beyanı tavih eylesinler. Bizi itminana kavuştursunlar.

Saygılarımla. (AP sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Demir Yüce.

3. — *Erzurum Üyesi Lûtfi Doğan'ın, Türkiye'de birlik ve beraberliğin sağlanmasına dair gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Sayın üyeler;

Cumhuriyet Senatosu Erzurum üyesi Sayın Lûtfi Doğan bir gündem dışı konuşma talebinde bulunmuşlardır; sunuyoruz.

Sayın Başkanlığa

Gündem dışı söz istiyorum.

Konu, «Türkiye'de birlik ve beraberliğin sağlanması.»

Gereğine müsaade buyurulmasını rica ederim.

Saygılarımla.

Erzurum
Lûtfi Doğan

BAŞKAN — Buyurun Sayın Doğan.

MEHMET FEYYAT (İstanbul) — Muhalefet çevrelerinde şimdi birlik ve beraberlik vardır.

KÂZİM KARAAĞAÇLIOĞLU (Afyonkarahisar) — Hakkın yolunda insanlar birleşiyor. Senin anladığın manada değil efendim.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun, çok rica ederim karşılıklı konuşmayın.

KÂZİM KARAAĞAÇLIOĞLU (Afyonkarahisar) — Sayın Başkan evvela o arkadaşla söyleyin efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Doğan.

LÜTFİ DOĞAN (Erzurum) — Muhterem Başkan, sayın arkadaşlar;

Yurdumuzda birlik ve beraberliğin sağlanması mevzuunda bazı düşüncelerimi siz muhterem arkadaşlarıma arz etmek üzere gündem dışı söz almış bulunuyorum.

Yüksek malumları olduğu üzere, memleketimizde birlik ve beraberliğin sağlanması, huzursuzluk ve anarşinin bertaraf edilmesi mevzuunda Parlamentomuz, hususıyla Senatamız elden geldiği kadar gayret göstermekte, ilgili makamlar da gecesini gündüze katarak çalışmaktadırlar. Bendeniz bu kanaati taşımaktayım. Ancak, bugüne kadar birliğimizi, beraberliğimizi, bütünlüğümüzü zedeleyecek, Milletimizi ısraba sürükleyecek anarşi veya soygun gibi hadiselerin devam ettiği de bir vakiadır. Bunları hepimiz bilmekte ve bundan dolayı da hepimiz üzüntü hissetmekteyiz.

Günlerce devam eden Genel Görüşmede bu hususlar uzun uzadıya sizlerin huzurunuzda getirilmiş oldu.

Değerli arkadaşlarım;

Bendeniz şu kanaati taşımaktayım ki; bu gibi arzi durumlar inşallah kısa bir zamanda bertaraf edilecektir. Milletlerin hayatında bu gibi elem verici durumlar, bazı sürümler zaman zaman olagelmıştır. Milletleri mustarip etse de, bu gibi elem verici durumlar, inşallah çok kısa zamanda memleketimizden de yok olup gidecektir. Ancak, bunun için bendenize göre mevcut tedbirlere ilâveten birtakım tedbirlerin alınması da lazımdır. Bu tedbirlerin nelerden ibaret olduğunu siz değerli arkadaşlarıma arz etmezden önce, bu huzursuzlukların tevalisi ile ilgili bir iki misal vermek istiyorum.

Yakın günlerde, yüksek mühendis olan bir arkadaşım, oğlu ile ilgili bir beyan bendenize intikal ettirdi. Oğlu Orta Doğu Teknik Üniversitesinde talebe

olarak okumaktadır. Bu talebenin yanına, beraberindeki arkadaşlarından iki veya daha fazla kişi gelerek, işlerinden birisi şu hitapta bulunuyor: «Arkadaş, seni halk mahkemesi yargıladı, karşı olduğuna karar verdi. Sana bu okulda yer yok, imtihanı terk et.»

Değerli arkadaşlarım;

Bu necip millet, Büyük Türk Milleti her türlü sıkıntılara katlanarak okulu açıyor, yüksek okulunu açıyor, üniversitesini açıyor, hocasının ve talebesinin her türlü ihtiyaçlarını karşılıyor; «Evladımız gitsin, vatandaşımız gitsin orada okusun, memlekete hayırlı bir fert olarak yetişsin.» diyor ve bu Büyük Türk Milleti biliyor ki, eğitimin yegâne amacı iyi vatandaş, iyi insan yetiştirmektir. Bunu bildiğinden, bunun için her türlü feragata, fedakârlığa katlanmaktadır; ama ne hazindir ki, gençlerimizin bir kısmı, birtakım milli bünyemize uymayan, milli mefkûremize uymayan fikirlerin zebunu olarak arkadaşlarımızın ilim tahsiline engel olmakta. Buna üzülmemek için insanın histen uzak olması gerekmektedir.

Değerli arkadaşlarım;

Dünkü gazetelere göz atan muhterem arkadaşlarımızın hepsi bilecekler ki, mesela bir Ankara gazetesi şöyle diyor: «Ankara'da 18 milyonluk soygun yapıldı.» Meseleyi başka türlü izaha lüzum görmüyorum. Yine bir başka gazete de diyor ki; «Bir bekçi ile bir öğrenci öldürüldü.» Hâsılı buna benzer elem verici durumlar vardır.

Değerli arkadaşlarım;

Bu Büyük Millet ve bu Büyük Millet'in bir ferdi olmakta iftihar eden bendeniz, milletimizin hangi ferdiinin olursa olsun öldürülmesi değil, burnunun kanamasına tahammülümüz yoktur. Yani, bir vatandaşımızın burnunun kanaması dahi; hangi görüşte olursa olsun, kanaati ne olursa olsun, hangi görüşü taşırsa taşırsın, eminim ki hepimize ıstırap vermektedir. O halde, bunu dindirmek, kardeşliği, birliği ve bütünlüğü korumak üzere elden gelen gayreti topyekûn millet olarak hepimizin göstermesi lazımdır.

Bendeniz seçim bölgem olan Erzurum'u ziyaret ettim, oradaki vatandaşlarımızın derdini dinledim, bu meyanda Gümüşhane doğum yerimdir oraya da gittim. Bana bir genç baba tanıttılar, takriben 45 yaşlarında var; fakat yüzünden elem ve keder okunmaktadır. Kendisi genç yaşında, takriben 40 - 45 yaşlarında belki bükülmüş bir durumda. Nedir bu vatandaşın bu kadar üzüntüsü? Birkaç gün önce Edirne'de 18 yaşındaki oğlu Erdoğan Tuna, çok affedersi-

niz, birtakım düşüncesiz kimseler tarafından feci bir şekilde katledilmekte.

Değerli arkadaşlarım,

Şimdi siz muhterem arkadaşlarıma şunu arz etmek istiyorum; acaba şu elem, şu kederli babamın ıstırabını dünyada medeniyetin hangi eğlencesi, hangi varlığı giderebilir, ona hangi varlık, hangi kudret onun bu üzüntüsünü, ıstırabını götürüp teselli edemez, Allah'ın yardımından başka hiçbir şey bunu yapamaz. O halde babaların, anaların böyle mükadder hale gelmesine memleket sever hiçbir vatandaşın seyirci kalması elbette düşünülemez.

Ne yapmalıyız değerli arkadaşlarım?... Bendeniz bu düşünceleri şöylece sıralamış oldum:

Takdir buyurursunuz ki, Parlamentomuz yüksek seviyede siyasi hizmet yürüten yüksek bir kuruldur, bir teşekküldür. O halde, başta Parlamentomuz olmak üzere, ayrıca icrada bulunan diğer zevat olmak üzere, gerek memleketin emniyet kuvvetlerine, gerek herhangi bir vatandaşa, gerekse en küçük bir hizmeti yürüten bir sade vatandaşa nereden haksız bir tecavüz geldiğinde bunu tasvip etmediğimizi, bunun haksız olduğunu; kanuna, nizama, insan haklarına, ilim ve medeniyete, insanlığa aykırı olduğunu yeri geldiğinde belirtmeli, bundan hepimiz ıstırap duymuş olmalıyız.

Ne hazindir ki, bir yerden veya bir düşünceye sahip kimselerden birisi yaralanır ve Allah vermesin katledilirse, o cenahtan olanlar bundan dolayı üzüntü duyuyor, müteessir olduğunu yayında beyan ediyor, şöyle böyle; ama aynı düşünceyi paylaşmayan kardeşlerim diyeceğim; onlardan hiç ses çıkmıyor. Keza, bir başka cenahta böyle bir elim hadise olacak olursa, diğer taraftaki kardeşlerimizden herhangi bir şekilde ses çıkmadığına üzülen şahit olduğumu yüksek huzurunuzda arz etmek isterim.

Muhterem senatörler;

Bu durum elem vericidir. Hani ne demiş şair:

«Kananan bir yara gördüm mü yanar ta çiğirim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim;
Adam, aldırma da geç git diyemem; aldırırım,
Çiğnerim, çiğnenirim hakkı tutar kaldırırım.»

Madem ki bu memleketin evladındır, madem ki bu memlekette bu milletin büyüttüğü bir fidandır; burnunun kanamasına memleket sever hiçbir insanın rıza göstermemesi lazımdır. Eli kalem tutan kalemi ile, konuşabilen konuşması ile, kanunu tatbik edenler adaleti ile bu hususta tepkisini göstermeli; hak ve adaleti tecelli ettirmelidirler. Burada bir ku-

sım ihmallerin olduğunu maalesef ifade etmek mümkündür.

Değerli arkadaşlarım;

Demin arz ettiğim gibi, özellikle yürütücü siyasi kadrolarımız; icra mevkiinde olan siyasi kadrolarımız, hangisi olursa olsun, gerek hükümette yürütücü olan, icracı olan, icra mevkiinde olan ve gerekse muhalefet hizmetini yapan zevat, mutlaka bu gibi hak-sız bir fiilin icrasında onu tasvip etmediklerini ihsas etmelerinde, memleketimiz için büyük bir fayda vardır.

İkincisi, basınıma da büyük vazife düşmektedir. Basınıma; başta TRT'miz olmak üzere, doğruyu en güzel şekilde, hakikatî aksettirecek şekilde intikal ettirmeli, ne kadar söylemek kanunen imkân dahilinde ise, haksızın da haksızlığın bir cümle ile ifade etmeli veya insanlığın icabı hangi iyiliklerdir onu da söylemeli, basınıma da aynı hizmeti yapmalıdır. Büyüklelimizin çok güzel sözü vardır; «Ya hayır söyle, ya sükût eyle.» Basınımdan bu hizmeti yapmasını bendeniz ve eminim ki milletimizin her ferdi bunu beklemektedir.

Üçüncü bir tedbir; ilkokulumuzdan, orta tedarisat, yüksekokullarımız ve üniversitelerimize varıncaya kadar burada hizmet almış öğretmen, yüksekokullarda öğretim görevlisi profesörlerimizin hepsi bu memleketin evladına dirlik, kardeşlik, ilim, irfan telkin etmeli, birbirlerini sevip sayabilecek umdeleri, esasları telkin etmeli, öğretmelidirler. Birbirleri arasında münaferet vücuda getirecek düşünceleri intikal ettirmekten sakınmalıdır. Bunda memleketimiz için büyük fayda vardır. Elbette bunu yapan insanlar çoktur; fakat bir tanesinin ihmal etmesi dahi memleketimiz için bir kayıptır, kayıp olduğu kanaatindeyim.

Değerli arkadaşlarım;

Maarifimizden bu ölçüde faydalandığı gibi, Diyanet camiasından da yeterli ölçüde faydalanmalıdır. Müsaade buyurursanız bir ilim adamının konu ile ilgili bir iki cümlesini sizlere aksettirmek istiyorum:

«Hak, dinin gayesi, cemiyeti beşeriyenin ahengi, saadet ve selâmetini teminden ibarettir.» (Çok eskiden yazıldığı için eski terimler var; fakat hepinizin en az bendeniz kadar anlayacağına eminim.) «... ve cemiyeti beşeriye ise, böyle bir nazıma daima muhtaçtır. Beşer topluluğa, din gibi nâzım bir hâkime daima muhtaçtır. Belki beşeriyette bazı kimseler, bir toplumda bazı kimseler dine karşı ilgisiz olabilir; fakat bütün cemiyeti ele aldığımız zaman, o cemiyete

manevi yönden yön veren, onları birbirine sevdiren, yaklaştran yegâne âmil hak, dindir.

Din, beşeriyet üzerinde en mükemmel kanunlardan, en sıkı nizamlardan daha kavi daha nafiz bir hâkimdir. Çünkü, menşei mukaddestir. Bu itibarla cemiyetin ahengini muhafaza için din kadar zaruri bir amel yoktur.»

Vaktiyle yazılmış ve büyük siyasi hizmetler vermiş bir ilim adamımızın bir eserinden siz değerli arkadaşlarıma aksettirmiş oldum.

O halde bu kutsi müesseseden de yeteri kadar istifade edilmelidir.

Değerli arkadaşlarım,

Bendeniz eminim ki, birbirinin canı kıyan, birbirini ve birbirlerinin ana - babalarını istiraba dolayısıyla milletimizi zaman, zaman eleme sürükleyen bu gibi hadiselerle sebep olan gençler, başta şu ana mesele ile meşgul oluyorlar; memlekete hizmet edelim. Adeta bir vatan kurtarıcı. Gençlik heyecamıyla bunlar olabiliyor. Ashında memleket sevgisine olan duygularını takdirle karşılamamak mümkün değildir; ama bu gençlerimizin bir düşüncede ihmalleri var: Birbirlerine karşı müsamahalı olmaları; birbirlerinin kardeşi olduklarını, bu güzelim vatanda, bu cennet gibi güzel vatanda çalışarak, bilgi ufkunu genişleterek birbirlerine karşı müsamahalı, anlayışlı davranarak, birbirlerini sevip sayarak çalışacak olsalar, onlar çok daha büyük vatan kurtarıcı olurlar, kendi adları tarihe büyük insanların adları ile birlikte yazılabilir. Çünkü, çok büyük insanlar onların içerisinde çıkacaktır. Ama, ne hazindir ki, bu memleketin bünyesine yabancı olan birtakım ithal mal olan fikirlere, maalesef bir kısım gençlerimiz zebunu olmakta ve birbirlerini eleme, istiraba sürüklemektedirler.

Yüce Senatamızın yüksek huzurunda bu gençlerimize birbirlerini sevip saymalarını, onların bir vatanı olarak, milletimizin sizler gibi bir parlamenterisi olarak, sesleniyor, birbirlerini sevip saymalarını tavsiye ediyorum.

Okusunlar, çalışsınlar, insanlığın kadrü kıymetini takdir etsinler; baksınlar ki bu millet onları ne kadar sevecektir, bu millet onların bu iyi hareketleriyle kendilerini sevip kendileriyle iftihar edecektir.

Değerli arkadaşlarım;

Diyanet camiası üzerinde niçin durduğumu elbette bazı arkadaşlarım zihinlerinden geçirmiş olacaklardır. Güzel bir ifade vardır hepinizin bildiği: «Hikmetin başı Allah korkusudur.»

Allah sevgisi, Allah duygusu bir insanın gönlünde yer alacak olursa başka insanların hakkına, hukukuna, iffetine, canına hürmet duyar. Başkalarını kırıcı harekette bulunamaz. Neden bulunamaz? Çünkü, her şeyden önce kanunlar kendisini mesul etmese dahi, cemiyet kendisini ayıplamasa dahi bir gün Allah'ın huzurunda bu yaptığının hesabını vereceğini düşünür.

İşte büyük Türk Milleti dindardır, dinine bağlıdır; evlatlarının kalbinde de bu yok değildir. Ancak, birtakım yanlış bilgilerin verilmesi, yüksek huzurunuzdan uzak, atalet ve bilgisizliğin bazılarına hâkim olması, sadece fiziki kuru bilgilerin verilmiş olması bu masum gençleri bazan yıkıcı fikirlerin tesiri altında bırakabilmektedir. O halde bu gençlerimizin böyle bir istiraba, böyle bir felakete sürüklenmemeleri için başta en büyük sorumluluk bu milletin siyasi hizmetini omuzları üzerine almış, siz yüksek, siz muhterem senatörlerimize ve milletvekillerimize düşmektedir.

Burada Lamertine'in bir sözünü de hatırlatarak sözlerimi bağlamak istiyorum. Lamartine diyor ki, «Allah'tan hâli olan kalp, vicdan-ı hâkimden hâli olan mahkeme gibidir.» Şu şekilde de ifade etmek mümkündür: Bir gönülde Allah sevgisi, Allah duygusu kalmamış ise, vicdan olmayan hâkimden nasıl adalet beklenemez ise, böyle bir kalbe sahip olan insandan da insanîyet bekleme imkânı yoktur.

Değerli arkadaşlarım;

Dolayısıyla; Diyanet'te, bütün camilerimizde, hutbelerde bendeniz dinliyorum; orada yapılan telkinler son derece yapıcıdır. Gerçi çok sevdiğim Şebib Karamullaoğlu arkadaşımız, camiler hakkında veya hoca efendiler hakkında kendisinden beklemediğim bir cümleyi ifade buyurdular, ama eminim ki o bir sürçü lisandır. Hoca efendilerden dinlediğimiz zaman, ki hutbelerini dinlerim, sizler de her zaman dinliyorsunuzdur, «Birbirinizi sevin, birbirinizi sayın, memleket için çalışan, İslamiyet birlik, bütünlüktür, insanın hak ve hukukuna saygıdır.» derler.

O halde gerek camide hoca efendilerimiz, gerek mekteplerde öğretmenlerimiz, gerek üniversitelerimizde profesörlerimiz, gerekse matbuatımız memleketimizin birliği, bütünlüğü için ilmin, hakikatın icap ettirdiği esasları telkin edecek olurlarsa, bu geçici olan arzı ve muvakkat olan ve hepimize elem veren anarşik hadiseler dinmiş olacak; milletimiz geçmişte olduğu gibi birlik ve bütünlüğün manevi haznını tatmış olacaktır.

Düşüncelerimi sizlere arz etmeme imkân veren Sayın Başkanma ve dinlemek lütfunda bulunduğunuz için Yüce Senatoya hürmetlerimi sunar, huzurunuzdan ayrılıyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Lütfi Doğan.

4. — *Cumhurbaşkanınca S. Ü. Halil Tunç'un, Hükümetin kuruluşuna dair gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Sayın üyeler; Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Sayın Halil Tunç, gündem dışı konuşma talebinde bulunmuştur; bilgilerinize sunulacaktır.

Sayın Başkanlığa

Hükümet kuruluşu ile ilgili gündem dışı söz istiyorum.

Saygılarla.

Halil Tunç

BAŞKAN — Sayın Tunç; bir noktayı hatırlatmak istiyorum size. Malumu âliniz aynı konuda iki sayın üyeye gündem dışı söz veremiyoruz, müzakere olur mülâhazasıyla. Ancak, Sayın Demir Yüce, Cumhurbaşkanıyla ilgili olarak konuştular. Sizden istirahat ediyorum, bu konuya girmemek ve herhangi bir cevap teşkil etmemek kayıt ve şartıyla size söz veriyorum. Bu..

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun, bendeniz konuşuyorum Sayın Nalbantoğlu.

Bu hudutlar içerisinde kalmak kayıt ve şartıyla size gündem dışı söz vereceğim.

Buyurun Sayın Nalbantoğlu, bir şey mi var?.

HİLMİ NALBANTOĞLU (Erzurum) — Bu konuda konuşacaksa; bir 24 saat beklemesini ve ondan sonra konuşmasını öneriyorum. Biraz düşünme payı ayrılırsa iyi olur.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurun.

Nasıl tensip buyurursunuz Sayın Tunç?..

HALİL TUNÇ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sizin istediğiniz istikâmette.

BAŞKAN — Hay hay, buyurun efendim.

HALİL TUNÇ (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) — Sayın Başkan, değerli senatörler;

Sayın Başkanın uyarısı istikâmetinde, herhangi bir arkadaşımın gündem dışı konuşmasını eleştirmek için huzurunuzda çıkmadım.

Bugün ülkemizin geçirdiği siyasal, ekonomik, sosyal olaylar küçümsenecek ve üzerinde satıhta durulacak kadar basit olaylar değil. Elbette ülkenin ekonomik, sosyal kaderinde birinci derecede söz sahibi olan Anayasa kuruluşu da hükümetlerdir. Hükümetlerin ge-

liş ve gidileri Anayasamızda kurallara bağlanmakla beraber, ülkenin içinde bulunduğu bazı şartlar o kurallara sadık kalmak şartıyla bir hükümetin gidisi toplumu ferahlatabilir, topluma derin bir nefes akdırabilir.

Ulus olarak unutkan bir ulusuz. Geçmişteki olayları çabuk unutup, güncel olayları değerlendirirken geçmişle bir mukayese yapma gereğini duymuyoruz ve bu sebeple de zaman zaman yanlışlara düşüyoruz.

Bir gerçeğin bilinmesinde yarar var. Bugün fanatik partizanlar dışında Türk toplumunda gerek AP'ye, MHP'ye ve MSP'ye oy verenler dahi ülkenin içinde bulunduğu durumları dikkate aldığında Hükümetin düşmesiyle rahat bir nefes almışlardır.

Bazen devleti yıkımdan kurtarmak için hükümetlerin yıkılması gerekir. Bugün Türkiye o noktaya gelmişti. Devlet, yıkılmak üzere uçurumun kenarına geldiği bir noktada sağduyu sahibi bazı parlamenterler, bütün kınamalara rağmen ettikleri yemine sadık kalarak birçok haksız suçlamaları, yürekle, cesaretle göğüsleyerek Devleti yıkımdan kurtarmışlardır. Bugün yazmayacaktır ama...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, ne diyor bu?...

BAŞKAN — Efendim, niçin müdahale ediyorsunuz Sayın Ucuzal?... (Gürültüler.) Müsaade buyurun efendim. Biraz evvel burada Sayın Cumhurbaşkanını eleştirildi, o zaman niçin müdahale etmediniz?...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Lütfen görevinizi yapın.

BAŞKAN — Müdahale etmeyin, oturun lütfen efendim.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Kimin hesabına konuşuyorsun.

BAŞKAN — Oturun lütfen, müdahale etmeyin efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Sayın Ucuzal, biraz evvel burada Sayın Cumhurbaşkanımız eleştirildi, Biz...

AHMET DEMİR YÜCE (Zonguldak) — Hakaret etmedim ki, efendim.

BAŞKAN — Efendim, rica ederim. Biz gayet büyük saygıyla dinledik ve dinlemek mecburiyetindeydik. Çünkü, Sayın üyemizin en tabii hakkıydı, eleştirmek haklarıydı, İçtüzükte yalnız ve yalnız Sayın Cumhurbaşkanımıza hakaret edilmesi halinde müeyyide tatbik edileceği yazılıydı ve bütün Cumhuriyet Senatosu, İçtüzüğün emrine uyarak Sayın Demir Yüce'yi

dinlediler, dinlemek zorundaydılar. Şimdi Sayın Tunç'u da hepimiz dinlemek zorundayız. Adalet Partisinin...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Zamanında konuşması lazımdı

BAŞKAN — Bir saniye efendim, istirahat ederim. Hiç bir sayın üyeyi...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Fanatik partiler, eksantrik partiler şeklindeki konuşması ile, memleketi ayırmaya kimsenin hakkı yoktur. Memlekete hayır gelmez Sayın Başkanım..

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz efendim. Müsaade buyurunuz efendim.

Efendim, o sizin şahsi kanaatinizdir. Şahsi kanaatinizi saklarsınız, gerektiğinde kürsülerden ifade edersiniz; ama bir sayın üyenin burada konuşmasına müdahale edemezsiniz. Buna yetkiniz yoktur.

Devam ediniz Sayın Tunç.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Kimin hesabına konuştuğunu söylermisiniz?

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, kendisinin konuşmasına müdahale etmelisiniz.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Sayın Ucuzal..

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurunuz. Müsaade buyurunuz; biz görevimizi biliyoruz efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Konuşmasına bir şey söylemiyorum. Ben sizi vazifeye davet ediyorum..

BAŞKAN — Biz görevimizi biliyoruz. Ben de sizi görevinizi tam manası ile yapmaya ve İçtüzük hükümlerine göre konuşmaya davet ediyorum.

Buyurunuz Sayın Tunç.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Sayın Ucuzal, bundan evvel de Meclis zabıtlarını karıştırın, bu kürsüden biraz evvel söylediğim konularda daha ayrıntılı konuşmalar yaptım.

BAŞKAN — Sayın Tunç, çok rica ediyorum. Şahıslara hitap etmeden, satışmalara sebebiyet vermeden efendim.

Buyurunuz, devam ediniz.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım;

Devlet öyle bir hale gelmişti ki; milliyetçiyim diyen, ama kabinede, «Ben Türk milliyetçisi değil, Arap milliyetçisiyim» diyen bir bakanın bulunduğu talihsiz bir Türk Hükümeti vardı.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Kimmiş o?

HALİL TUNÇ (Devamla) — Fehim Adak, Fehim Adak,

EÜTFİ DOĞAN (Erzurum) — Yalan söylüyorsunuz.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Tunç.

HALİL TUNÇ (Devamla) — İspat ederim.

BAŞKAN — Sayın Tunç.. Sayın Tunç..

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Yalan söylüyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Tunç. Efendim, bir saniye. Efendim, müsaade buyurunuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Yalan. Öyle bir bakan yok.

BAŞKAN — Sayın Tunç..

V. — DİSİPLİN CEZALARI

1. — *Elazığ Üyesi Cahit Dalokay'a ihtar cezası verilmesi.*

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — Biz müdahale ettiğimiz zaman konuşuyorsunuz.

BAŞKAN — Efendim.. Sayın Dalokay, ne için benim daha söze başladığım zaman, hatibe bir sözümü söylemeden, ne diyeceğimi bilmeden müdahale ediyorsunuz.

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — Müdahale ettiğimiz zaman konuşuyorsunuz.

BAŞKAN — Efendim, ben müdahaleyi sizden evvel ettim.

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — Etmeyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Dalokay, size ihtar cezası veriyorum ve infaz ediyorum. Her birleşimde siz sükûneti ihlâl ediyorsunuz. Bağırın sızsiniz. Ben burada Cumhuriyet Senatosunu temsil ediyorum. Benden söz isterken içfüzük hükümlerine göre söz istemek zorundasınız. Ben üyeye müdahale ettim. Ne söyleyeceğimi beklemeden müdahale ediyorsunuz.

IV. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

4. — *Cumhurbaşkanınca S. Ü. Halil Tunç'un, Hükümetin kuruluşuna dair gündem dışı demeci.*

BAŞKAN — Sayın Tunç.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Buyurunuz efendim.

BAŞKAN — Burada bulunmayan, kendisini savunma imkânı olmayan kişilere, makam sahiplerine satışmadan. Çok rica ediyorum efendim.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Ve yine kendisine maneviyatçı diyen; ama ırza geçmekten dolayı Devlet kadrolarından tart edilmiş imamı, umum müdür muavini yapacak kadar çelişki içinde olan bir hükümetin...

E. SÜLEYMAN ERGİN (Yozgat) — Yalan söylüyorsunuz.

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Yalan söylüyor.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Yıkılması Türkiye'de büyük bir olaydır. (CHP sıralarından alkışlar; «Bravo» sesleri.)

HALİL TUNÇ (Devamla) — Bunları ispat edemeyeceğim tek konuyu burada dile getirmem. İlgililere vereceğim.

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Yalan söylüyor. (CHP sıralarından müdahaleler.)

HALİL TUNÇ (Devamla) — İhbar telâkki etsin Sayın Başkan, ihbar.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Burası işçi sendikaları değil, Senato burası.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Evet.

BAŞKAN — Efendim, müsaade buyurunuz. Müsaade buyururuz.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Değerli arkadaşlarım...

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Bökiçü adam.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Böyle bir tartışmaya girmek istemezdim müdahale etmeselerdi. Konuşmanın amacı bu değildi.

Bugün Türkiye'de eğitim özgürlüğü, can güvenliği kalmamıştır. Fabrikalar kapanmak üzeredir. Bugün Maliye işçisinin ücretini ödemeyecek duruma getirmiştir. Devlet Demiryolları işçisinin 700 milyon liralık alacağıın 100 milyonunu ödeyemeyecek kadar güçsüz düşen bir Maliyeden sorumlu elbette Hükümet olur.

Arkadaşlarım;

Bugün basınımızın görevi şu olmalıydı. Hükümeti kurmaya talip olan kişi ve partilerin ortak olarak kamuyuna açıklaması karşısında bir anket düzenlenmeliydi. Demmeliydi ki; bu ankete katılıyor musunuz? Bu görüşe katılıyor musunuz, katılmıyor musunuz?

İddia ediyorum ki; o görüşe bugün katılmayacak bir Türk vatandaşı olduğumu ben de sanmıyorum.

Söyle diyeceğim, esası şu : Efendim, neresine katılmıyorsunuz, ifade edin. O görüşün neresine katılmıyorsunuz? Hayır, o görüşün altında Ecevit'in imzası var, Feyzioğlu'nun imzası var, benden ayrılan on yurtseverin imzası var diye katılmıyoruz derlerse, o ilkel bir görüş olur. Dikkat buyurunuz; görüşün hangi kısmına katılıp katılmadıklarımı ifade etmiyorlar. «Görüğe katılmıyoruz...» Neden? İtirazın varsa söyle.

«Kaldı ki; Sayın Cumhurbaşkanı gayet ihtiyatlı. «Görüş çok güzel» diyor; ama uygulamayı da böyle yapın.

Bir sorumluluk taşıyan, Devletin başı olan bir insanın bu uyarıda bulunması, Türk kamuoyunun hissiyatına tercüman olarak bunu yeni kurulmuş bir Hükümete söylemesinden gocunacak, alınacak ne var?

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Yarası olan gocunur.

BAŞKAN — Sayın Tunç...

HALİL TUNÇ (Devamla) — Girmiyorum, Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Sayın Tunç, efendim sizi ikaz ettim konuşmaya başlarken; çok rica ediyorum, istirham ediyorum.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Arkadaşlarım, bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu sıkıntılarını elbette Hükümet Programının eleştirisinde enine, boyuna tartışacağız; fakat bir gerçek var. Fabrikalar kapanmak üzere, işyerlerinde huzur kalmadı, okullarda huzur kalmadı, işyerleri ve okullar işgal altında; son zamanlarda kıyametler kopuyor. «Efendim kıyım başladı».

Beyler, kıyım 35 aydır devam ediyordu. Bugün bakanlıkları tanyamazsınız. Artık bakanlıklarda kabiliyetine, ehliyetine göre değil, sırf bir partiye yakınlığına, o da layık olsa, o da vatandaşımız; eğer ehliyetli olsa, bir tercih meselesidir derim. Bu Hükümet geldi, tercihini kullanıyor, aynı ehliyetle iki kişi arasından kendi siyasi kanaatine uygun bir kişiyi ataması kadar doğal bir şey olamaz, derim. Hiçbir ehliyetsiz, kabiliyetsiz, ömründe devlet memurluğu yapmamış kişiler bugün Devletin en yüce makamlarında Devleti yönetmektedirler. İşte Devlet böylelikle uçurumun ta kenarına gelmiştir.

Ağır sanayiden bahsedeceksin, mutlu Türkiye'den bahsedeceksin, kalkınan Türkiye'den bahsedeceksin; ama Hazine'de alının teriyle bir ay çalışmış, sonunda ücretinden başka geçimini sağlayacak tek imkânı olmayan işçiye para veremeyecek hale geleceksin. İşte bu çelişkiler bugün ülkeyi bu hale getirmiştir.

Bu Hükümet elbette götüldüğü kadar rahat çalışmayacak. Vay Ecevit'in haline... Para yok, fabrikalar kapanmak üzere, Devlet işgal edilmiş, cari masraflar alabilirdiğine acımasız artırılmış...

ERDOĞAN BAKKALBAŞI (Konya) — Kadrolar şişirilmiş....

HALİL TUNÇ (Devamla) — Elinde sihirbazın değneği yok ki, Ecevit bir kere değneği salladığında bunu halletsin...

Kaldı ki, bizim de kuşularımız var. Belki sizlerden çok daha fazla eleştiriyi Ecevit Hükümetine biz yöneltceğiz, ama bir gerçeği kabul edin; sorumsuz davranış, ciddiyetten uzak Devlet adamlığı bugün ülkeyi bu hale getirmiştir. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri)

Bunun altından Demirel'in bağırması, çağırması; Türkeş'in bağırması, çağırması ve Erbakan'ın bağırması, çağırması bu gerçeği örtemez.

Bugün nereye giderseniz gidiniz, bu tutum ve davranışın izlerini taşır. İlk bakışta, hiç ilgisi yokmuş dediğiniz dış ödemeler dengemiz... İşçi son zamanlarda para göndermiyor yurt dışından. Türk işçisi vatanseverdir. Yurt dışında 15 liraya da parasını bozdurma imkânı olsa, gönüllü Türkiye'ye göndermek ister; fakat inancımız Hükümete güven duyamıyor.

Güven önemlidir. Bir hükümet topluma güven veremezse, ağıyla kuş tutsa, başarılı olamaz. Toplumun güvenini yıkmıştır 33 aylık icraat. Ve bu güveni yeniden kazanmanın zaman alacağı kanaatindeyiz.

Ben şahsen bu Yüce Senatonun daha fazla huzurlarını işgal etmek istemem. Sataşma olmasaydı bu istikamette bir konuşma da yapmak istemiyordum; fakat burada konuştuğum her kelimeyi ispat edecek durumdayım. Zaten yalnız ispata çağrılmayı beklemeyeceğim; yeni Hükümet görev aldığı anda, elimizdeki belgeleri bu Hükümete takdim edeceğiz.

Denebilir ki, şimdiye kadar niçin takdim etmediniz?..

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Eski Hükümete itimat etmiyordun.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Zül telakki ettim, zül; o Çalışma Bakanlığına gitmey'. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar ve AP ile MSP sıralarından gürültüler) Evet, gitmedim, o zihniyeti protesto etmenin...

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Ona alet olmuşsun.

HALİL TUNÇ (Devamla) — O zihniyeti protesto etmenin bir yolu buydu. (MSP ve AP sıralarından «Ayıptır, ayıptır» sesleri)

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Sen kendin zülsün. Senin, burada bulunman züldür.

HALİL TUNÇ (Devamla) — ...Çünkü, inanmıyordum.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Türkiye Hükümetine niye evrak vermedin?..

BAŞKAN — Efendim müsaade edin.

Sayın Tunç, çok rica ediyorum.

HALİL TUNÇ (Devamla) — ...Ama, inandığım, güvendiğim...

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Senin bulunuşun bir züldür, zül.

HALİL TUNÇ (Devamla) — ...Bir Hükümet iş başına geldiğinde elbette bildiğimiz bir tane misal verdim; bu misalleri o kadar çoğaltmak mümkün ki, ispatı, şehitli... Bunlara teker teker...

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Yalan söylüyorsun, iftira ediyorsun.

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyin.

Sayın Tunç, çok rica ediyorum; Sayın Tunç, Sayın Tunç, istirahat ediyorum, cevap vermeyin efendim. (MSP ve AP sıralarından müdahaleler)

HALİL TUNÇ (Devamla) — ...Evet, zapta geçecek bunlar, geçmelidir... (MSP ve AP sıralarından gürültüler)

AP'liler, MSP'iler siz takipçisi olun bunun; burada konuşmalarımın takipçisi olun ve, «Halil Tunç, fiilan tarhite kürsüden konuştun, bunları ispatla» deyin. Bunları ispatlayacağım.

Sayın Başkanım, sözümü bağıyorum.

Bugün Türk ulusu, ulus olarak büyük bir tehlikeyi gerilerde bırakmıştır. Fakat, tehlike bitmiş değildir. Ulusu, yeni tehlikeler, yeni sorunlar beklemektedir. Bunun üstesinden gelmenin yolu, ulusa güven vermek, ulusun kendisine güven duygusunu tahkim etmekle mümkündür. Bugün dünya tarihini inceleyiniz; bir ulus kendine güven duyamazsa, Hükümetine güven duyamazsa, o ulusun her türlü imkânına rağmen kalktığı görülmüştür. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri) Japon mucizesi; işte Japon ulusunun kendisine güven duygusudur. Kişi olarak, toplum olarak, demokrasiye inancı ve devlete, hükümete güven.

Ecevit hiçbir şey yapmasa, işte topluma bu güveni kazandıracak kişiliğe sahiptir, dürüstlüğe sahiptir. (CHP sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri)

Arkadaşlarım;

Son zamanlarda moda oldu; gizli kapılar arkasından üçkağıtçılıkla politikaya istikamet vereceksin; onun adı usta politikacı... (CHP sıralarından «İslam

Köy politikası» sesleri) ...Ama, Türk toplumunun alışmağı dürüst, kamuoyunun önünde her şeyin açıkça söylendiği, açıkça tartışıldığı, kamuoyunun izlediği bir politikacı diyeceksin; acemi politikacı...

MEHMET FEYYAT (İstanbul) — Şair, şair ruhlu.

HALİL TUNÇ (Devamla) — Şair ruhlu... Yok beyler, kamuoyu hatasına rağmen, Ecevit dürüst politikasına devam ederse, açık sözlü olursa, toplumdan fedakârlık isterse, topluma güven verirse, üstesinden gelinmeyecek ülke sorunu yoktur, bu sorunların üstesinden gelecektir.

Hepinize teşekkür ederim. (CHP sıralarından «Bravo, bravo» sesleri ve şiddetli alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Tunç.

AHMET CEMİL KARA (Trabzon) — Genel grevden ne haber?.. Genel Grevci Halil Tunç. (AP ve MSP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Buyurun efendim.

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — Başkanlık Divanının tutumu hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — «Başkanlık Divanının tutumu hakkında söz» diye Tüzükte herhangi bir madde yoktur efendim.

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — İhtar verdimiz, itiraz ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — İtirazı arz ederim efendim. İtiraz, oturumun sonunda içtüzüğümüzün ilgili maddesi gereğince, eğer siz tutumunuzu değiştirir ve hatalı olduğunuzu kabul ederseniz, savunma açısından size söz veririm efendim.

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — Hatalı değilim, Sayın Başkan.

BAŞKAN — Oturumun sonunda efendim; İçtüzüğümüz öyle emrediyor.

CAHİT DALOKAY (Elazığ) — Hatalı değilim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, ben söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın üyeler, gündemin «Sunuşlar» kısmına geçiyoruz.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, söz istiham ediyorum.

BAŞKAN — Bir Araştırma Komisyonu tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, benim Partime, benim Hükümetime satışma vardır, söz istiyorum.

BAŞKAN — Hayır efendim, siz Hükümeti temsil etmiyorsunuz. Buyurun, oturun. Buyurun efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, satışta dolayısıyla söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyin.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkanım, satışta oldu, söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, arz ediyorum; siz, Hükümeti temsil eden bir üye değilsiniz, size söz vermem mümkün değildir. Arz ediyorum efendim. Buyurun efendim, devam edin.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Kürsüden inen kişi Partime ve Hükümetime satmıştır.

«Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : ...»

BAŞKAN — Sayın Ucuza, Sayın Ucuza, Birleşimin sükûnetini ihlal etmeyiniz; size hatırlatıyorum bu konuyu. Size açıkça söylüyorum; Hükümeti temsil eden bir sayın üye değilsiniz. Binaenaleyh, size söz veremem. Müsaade buyurun efendim.

BAŞKAN — Devam edin efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sayın Başkan, söz vermek mecburiyetindedesiniz. Aksi halde tutumunuzdan dolayı söz istiyorum.

BAŞKAN — Devam edin efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — O halde idare-nizde usulsüzlük var; usul hakkında söz istiyorum. Usul hakkında söz istiyorum.

ALİ OĞUZ (İstanbul) — Müfteri...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Siz burada Başkanlık yaptığınız sürece sizi protesto ederek girmeyeceğiz celsenize.

BAŞKAN — Devam edin efendim.

«Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 4.1.1978 gün ve 5099 - 10435 - 10/57 sayılı yazımız.

Türk sporunun içinde bulunduğu durum hakkında...»

(AP Grubu Genel Kurul Salonunu terk etti) (CHP sıralarından «Bravo, bravo» sesleri ve alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, müdahale etmeyiniz, rica ediyorum. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri ve sürekli alkışlar)

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Keyfinize göre idare ediniz Senatosu.

BAŞKAN — Sayın Ucuza, size ikinci defa hatırlatıyorum; görüşmelerin sükûnetini ihlal etmeyiniz. Rica ederim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Evvelki gün büyük bir hata yaptınız zaten. Şimdi de aynı tutuma devam ediyorsunuz.

BAŞKAN — İstirham ediyorum efendim.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Sizi protesto ediyorum. Hadi çıkalım arkadaşlar.

BAŞKAN — Buyurun efendim, istediğiniz gibi hareket etmekte serbestsiniz.

SADETTİN DEMİRAYAK (Aydın) — Efendi olan oturur.

ŞEBİP KARAMULLAOĞLU (Bursa) — Çıkıngidin, güle güle.

HASAN İLDAN (Elazığ) — Efendi olan oturun.

5. — Türk sporunun içinde bulunduğu durum hakkında kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1222, 10/57)

BAŞKAN — Buyurun önergeyi okuyun efendim.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 4.1.1978 gün ve 5099-10435-10/57 sayılı yazımız.

Türk sporunun içinde bulunduğu durum hakkında kurulan Araştırma Komisyonunun 5.1.1978 tarihli 16 ncı toplantısında aşağıdaki sayın üyeler Başkanlık Divanına seçilmişlerdir. Bilgilerinize arz ederim.

Saygılarımla.

Araştırma Komisyonu Başkanı

Abdullah Emre İleri

Başkan : Abdullah Emre İleri (Niğde)

Sözcü : İsmail İlhan (Muş)

Kâtip : Abdullah Köseoğlu (Kocaeli)

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

6. — Kamu İktisadi Teşebbüsleri içinde yer alan bazı kuruluşlardaki personele ödenen ikramiyelere dair kurulan Araştırma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonun görev bölümüne dair tezkeresi. (3/1224, 10/61)

BAŞKAN — Bir başka Araştırma Komisyonu tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

İlgi : 4.1.1978 gün ve 5279-10988-10/66 sayılı yazımız.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri içinde yer alan kuruluşlardaki personele ödenen ikramiyeler hakkında kurulan Araştırma Komisyonunun 5.1.1978 tarihli 14 ncü toplantısında aşağıdaki sayın üyeler Başkanlık Divanına seçilmişlerdir. Bilgilerinize arz ederim.

Saygılarımla.

Araştırma Komisyonu Başkanı

İdris Gürsoy

Başkan : İdris Gürsoy (Ordu)

Sözcü : Kemal Cantürk (Cumhurbaşkanıca S. Ü.)

Kâtip : Mehmet Feyyat (İstanbul)

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

7. — *Milli Savunma Komisyonu Başkanlığının, Komisyonlarında açık bulunan Kâtip Üyeliğe Elazığ Üyesi Hasan İldan'ın seçildiğine dair tezkeresi. (3/1223)*

BAŞKAN — Bir Milli Savunma Komisyonu tezkeresi vardır, bilgilerinize sunulacaktır.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Komisyonumuz 10 . 1 . 1978 tarihinde toplanmış ve açık bulunan Kâtip Üyeliğine Elazığ Üyesi Sayın Hasan İldan'ı ittifakla seçmiştir. Arz ederim.

Saygılarımla.

Komisyon Başkanı
İsmail Çataloğlu

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulmuştur.

8. — *TBMM Kitaplık Karma Komisyonuna üye seçimi.*

BAŞKAN — Sayın üyeler, gündemin sunuşlar kısmının ikinci maddesinde her ne kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Kitaplık Karma Komisyonuna üye seçimi var ise de, geçen Birleşimde arz ettiğimiz şekilde, Komisyondaki oranlarda değişiklik olduğundan, oranların yeniden tespiti iktiza ettiğinden, bu seçim bu Birleşimde de yapılamayacaktır.

9. — *Anayasa Mahkemesinde açık bulunan bir yedek üyeliğe Cumhuriyet Senatosunca yapılacak seçimde uygulanacak usul hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (29/1317) (S. Sayısı : 728) (Dağıtım tarihi : 5 . 1 . 1978) (1)*

BAŞKAN — Şimdi gündemin «Sunuşlar» kısmının üçüncü maddesine geçiyoruz. Anayasa Mahkemesinde açık bulunan bir yedek üyeliğe Cumhuriyet Se-

(1) 728 S. Sayılı basmayazı 10 . 1 . 1978 tarihli 15 nci Birleşim tutanağına eklidir.

natosunca yapılacak seçimde uygulanacak usul hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu okunacaktır.

FEVZİ HAKKI ESATOĞLU (İstanbul) — Rapor okunmuştu Sayın Başkan.

BAŞKAN — Bir saniye efendim.

Sayın Komisyon Başkanı Zihni Betil?.. Buradalar.

Sayın üyeler, geçen Birleşimde Komisyon raporu okunmuştu. Onun için yeniden okunup, okunmaması hususunu oylarınıza sunuyorum. Okunmasını kabul edenler... Okunmamasını kabul edenler... Okunmaması hususu kabul edilmiştir.

Rapor üzerinde müzakere açıyorum.

Söz isteyen sayın üye?.. Yok. Sayın Komisyon Başkanı, açıklamada bulunmak istiyor musunuz?..

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONU BAŞKANI ZİHNİ BETİL (Tokat) — Rapor okunduğuna ve üzerinde de söz isteyen bulunmadığına göre, bir açıklamaya ihtiyaç kalmadığını sanıyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Komisyon Başkanı.

Sayın üyeler, Komisyon da herhangi bir mütalaa beyan etmiyorlar.

Geçen Birleşimde okunan Anayasa ve Adalet Komisyonu raporunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın üyeler, malumlarınız olduğu veçhile, bugün saat 17.00'de Sayın Ecevit Hükümetinin Programı okunacaktır.

Bu arada, gündemdeki diğer maddelerin görüşülmesi, Hükümetin burada bulunamaması mecburiyeti karşısında mümkün olmadığından, saat 17.00'de toplanmak üzere 16 nci Birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati : 16.30

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 17.00

BAŞKAN : Başkanvekili Rahmi Erdem

DİVAN ÜYELERİ : Emanullah Çelebi (Tabii Üye) Mustafa Çelik (Afyonkarahisar)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, 16 ncı Birleşimin ikinci oturumunu açıyorum.

IV. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

10. — *Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu programının okunması.*

BAŞKAN — Sayın üyeler, daha evvelce Yüce Genel Kurula arzedildiği veçhile bu Birleşimde Sayın Ecevit Hükümetinin Programı Yüce Senatoya sunulacaktır.

HAYRİ ÖNER (Adana) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Buyurun efendim.

HAYRİ ÖNER (Adana) — Dönüm noktasında AP sıralarının boş olduğunun zapta geçirilmesini istiyorum.

BAŞKAN — Bu söylemenizle geçti efendim.

Başbakan Sayın Bülent Ecevit'i Hükümet Programını okumak üzere kürsiye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Ecevit. (CHP, MB Grubu ve Cumhurbaşkanı S. Ü. Grubu sıralarından aikişlar).

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Ülkemizin son zamanlarda sürüklendiği ortamda Atatürk'ün emaneti olan Türkiye Cumhuriyetini, hür ve demokratik rejimi veya Cumhuriyetin temel niteliklerini yıkıp yok etmeyi amaçlayan, totaliter bir baskı ve terör rejimini kurmaya yönelen ve yurttaşların özgürlük ve huzur içerisinde korkusuz yaşama haklarını, can güvenliğini, kanun hakimiyetini ortadan kaldırmaya çalışan, her çeşit Anayasa dışı faaliyetlere karşı demokrasiyi ve Cumhuriyeti korumak ve savunmak tüm Ulusumuzun ve onun temsilcisi olan parlamentomuzun başlıca görev haline gelmiştir.

Millet Meclisinin güvenoyuna başvuran ve tümüyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve en başta Türk Ulusunun desteğine güvenen Hükümetimizin temel amacı, bu görevin yerine getirilmesine hizmet etmektir. Hükümetimiz o yoldan ülkede barış sağlamaya, gelişmemizi sosyal adalet içinde huzurlandırmaya ve insan haklarına dayalı millî, demokratik,

laik bir sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini güçlendirmeğe çalışacaktır.

Düşünce ayrılıklarının serbestçe belirlenebilmesi demokrasinin bir gereğidir. Demokrasiye ve insan tabiatına aykırı usullerle herkesi aynı düşünce kalıbına ve aynı sloganlara hapsedmeye kalkışmadan, düşünce ayrılıkları içinde millî birliği sağlamak ve sağlamlaştırmak gereğine inanıyoruz. Bunun için başta gelen şart, düşünce tartışmasının düşmanlığa veya silahlı çatışmaya dönüşmeden yapılabilmesidir. Düşünce ayrılıkları yüzünden insanların çatışması bir milleti böler, zayıflatır, geri bırakır; ama iç düşmanlığa ve çatışmaya meydan verilmeden demokrasi kuralları içinde her konunun özgürce tartışılabilmesi bir milletin güçlenip ilerlemesini kolaylaştırır.

Hiç kimsenin özgürlüğü başkalarının özgürlüğünü veya tümüyle milletin özgürlüğünü ve güvenliğini tehlikeye sokmamalıdır.

Milletçe benimsediğimiz özgürlükçü demokratik rejimde düşüncelere baskı yoluyla huzur ve birlik sağlanamaz.

Düşünce ve inanç özgürlüğünü demokrasinin kesin gereği sayan Hükümetimiz, özgürlüklerle şiddet eylemlerini veya devletin birliğine, ülkenin bütünlüğüne yönelen saldırıları ve davranışları birbirine karıştırmamak gerektiği kanısındadır.

Hükümetimiz, düşünce ve inanç özgürlüğünü her türlü baskıdan kurtarmak için çalışmayı olduğu kadar, can ve mal güvenliğini tehlikeye sokacak boyutlara ulaşan, kamu düzenini ve güvenini temelinden çarsan, hür demokratik rejimi, devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü tehdit eden olaylarla demokratik hukuk devleti kuralları içinde etkin biçimde mücadele etmeyi de öncelik taşıyan ödevlerinden saymaktadır.

Toplumumuzun her kesimindeki görüş ayrılıkları silahlı çatışmalara dönüşmekten kurtarıp düşünce ve inanç özgürlüğünün çerçevesi içerisinde tutulacak,

böylece yurttan barış sağlanarak çocuklarımız can güvenliği içinde öğrenim olanağına kavuşturulacaktır. (CHP, MB Grubu ve Cumhurbaşkanınca S. Ü. Grubu sıralarından alkışlar.)

Anayasa düzeni her alanda egemen kılanarak, demokratik hukuk devleti kurallarına kesin işlerlik kazandırılıp, devlete ve devlet sözüne güven güçlendirilecektir.

Hükümetimizin yönetiminde;

— Birleştirici, toplayıcı ve barıştıcı olmaya özen gösterilecektir.

— Karar ve uygulamalarda bir partinin veya belli düşüncedeki bazı çevrelerin değil, tümüyle milletin yararları gözönünde tutulacaktır. Milli birlik ve bütünlüğün pekiştirilmesine önem verilecektir.

— Yasaların herkese, her düşünceye, her eyleme eşitlik ve etkinlikle uygulanması sağlanacaktır.

— Okul kapısının, dernek üyeliğine göre; memurluk ve iş kapısının parti rozetine göre açılıp kapanmasına son verilecektir. Devlet kapısı siyasal inançları ne olursa olsun bütün yurttaşlara, okul kapısı bütün gençlere açık olacaktır.

— Bağımsız yargı organlarının etkinliği artırılacak, yargı işlemlerinin hız kazanması için yeni yasal düzenlemeler yapılacaktır.

— İç güvenlik kuvvetlerinin kesin tarafsızlığı ve demokratik hukuk devleti kuralları içinde etkinliği sağlanacak, o amaçla bu kuvvetler gerekli yetki ve güvencelerle donatılacaktır.

— İç güvenlik kuvvetleri, etkinliğini yurttaşlarda uyandıracığı saygı ve güven duygusundan alacak biçimde eğitilecektir.

— Yurttaşların kendi güvenliklerini sağlamak için silah bulundurma ve kullanma gereği duymaları yerine devlete güvenebilmeleri sağlanacaktır.

— Polislik gerek saygınlığıyla, gerek maddi olanakları ve çalışma koşullarıyla çekici bir meslek durumuna getirilecektir. Jandarmanın yeterli düzeyde eğitilmesine ve gerekli olanaklarla bir an önce donatılmasına önem verilecektir.

— Hiç bir gerekçeyle hiç bir kimseye, devlet denetimi ve sorumluluğu dışında kamu görevi yapma, zor kullanma, güvenlik sağlama, kendi kendine hak alma yetkisi ve olanağı tanınmayacaktır. Hangi yönden ve nereden gelirse gelsin hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmayan bu tür davranışların kaynakları hızla kurutulacaktır. Bunu yaparken bir yandan da haksızlıklar onarılacak ve geçmişin yaralarını tedavi yolları aranacaktır. Fakat, Hükümetin iyiniyetli dav-

ranışına karşı en küçük bir direniş olursa gereği te-reddütsüz yerine getirilecektir. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar)

— Devletin haber alma ve değerlendirme örgütüne demokratik hukuk devletinin ve açık toplumun gereği olan nitelik kazandırılacaktır. Bu örgüt, siyasete dolaylı da olsa karıştırılmayacak, propaganda ve yönlendirme çalışmaları yapmayacaktır.

— Yasalara olduğu kadar demokratik hukuk devletinin temel kurallarına da aykırı olarak yapılan atamalar veya kayırmalar, kamu görevlileri arasındaki, o arada güvenlik kuvvetleri personeli arasındaki ilişkileri de, halkın devlet yönetimine güven ve saygısını da sarsıcı ölçülere varmıştır. Hükümetimiz bu tür uygulamalara derhal son vermek kararındadır.

Hükümetimiz güvenlik ve huzur sağlamak ve adaletin etkinliğini artırmak üzere bu temel kurallara uyarken, kamu yönetiminde tarafsızlığı ve demokratik etkinliği gerçekleştirmek için de çözüm ve önlemler uygulayacaktır. O arada,

— Kamu yönetiminin merkez, iller ve yurt dışındaki kuruluşları, modern bir yönetimin gereklerine göre yeniden gözden geçirilerek düzenlenecektir. Bu düzenlemede israf yerine tasarruf, savsaklama yerine yapıcılık, başı boşluk ve birbirinden kopukluk yerine uyumluluk ve işbirliği ilkeleri esas olacaktır.

— Bakanlıklar kuruluşunda kesin bir çalışma disiplini sağlanacağı gibi illerde ve yurt dışı kuruluşlarda da devletin temsilcisi durumundaki sorumlu merciler bu disiplini ve uyumu sağlayıcı yetkilerle donatılacaktır.

— Planlı kalkınmanın ve değişen toplumsal yapının ve ilişkilerin sonucu olan yeni gereksinimleri karşılamak üzere Bakanlar Kurulunda yeni bir düzenlemeye gidilecektir.

Bakanlar Kuruluna bu amaçla verilecek yeni yapı doğrultusunda ilk adımlar, daha Hükümetimiz kurulurken atılmaya başlamıştır. Planlı ekonomik gelişmeyi, hele son uygulamalarla, ters yönde etkileyici bir duruma getirilen Kamu İktisadi Teşebbüslerini bu durumdan kurtarıp kaynak oluşturacak şekilde yeniden düzenlemek amacıyla bir İşletmeler Bakanlığı kurulmuştur.

Gerekli kuralların saptanmasından sonra, ekonomik işlevleri ağırlık taşıyan kamu işletmelerinde, verimli ve demokratik işletmecilik yöntemleri geliştirilecektir ve İşletmeler Bakanlığı bu işletmelerin plan disiplini içinde ülke yararına çalışmasını gözetip denetleyecektir. Bu Bakanlığın görev alanına girecek ku-

ruluşlar, gerekli incelemelerin yapılmasından sonra saptanacaktır ve ilk denemelerin vereceği sonuçlara göre çoğaltılabilecektir.

Aynı Bakanlık, gönüllü halk tasarruflarının bütün yurt düzeyinde hızlı ve dengeli sınıflaşmaya hız katıcı ortak yatırımlara güvenle yönelebilmesini, ayrıca esnaf ve sanatkârların teknolojideki ve piyasaya koşullarındaki değişmelere uyabilmelerini, aralarında birleşerek orta veya büyük boy işletmeciliğe geçebilmelerini kolaylaştırmak üzere gerekli düzenlemeleri yapmakla ve kurumları oluşturmakla da görevli olacaktır.

Hızlı değişim sürecindeki toplumumuzda yepyeni bir gerçek olarak gelişen yerel yönetimlerin yönetsel ve mali tıkanıklıkların gidermek, böylece bu yönetimlere etkinlik ve işlerlik kazandıracak düzenlemeleri yapmak ve demokrasiye o yoldan da güç katmak amacıyla Yerel Yönetim Bakanlığı kurulmuştur.

Ayrıca Hükümetimizin yeni çalışma düzeninde Bakanlıklararası yeni kurullar oluşturulmuştur. Bu kurullar şunlardır:

— Ülkemizde insan sağlığını ve doğal zenginlik ve güzellikleri tehdit edici ve ekonomimize zarar verici ölçülere varan çevre ve hava kirlenmesi ve çevre sağlığı sorunlarına öncelikle çözümler getirecek olan ve bir Başbakan Yardımcılığına bağlı olarak kurulan Çevre Sağlığı Koordinasyon Kurulu.

— Devlet Bakanlığına bağlı olarak kurulan yurt dışında çalışanların sorunlarıyla ilgili Koordinasyon Kurulu. Bu kurul yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın hem ekonomik faaliyetlerini, girişimlerini kolaylaştırmaya, hem de onların eğitsel, kültürel ve sosyal gereksinimlerini karşılamaya yardımcı olacaktır.

— Yine bir Devlet Bakanlığına bağlı olarak kurulan ve doğal afetlerle ilgili kurtarma ve yardım çalışmalarındaki kopuklukları, yetersizlikleri, gecikmeleri giderme amacını güden Doğal Afetler Koordinasyonu Kurulu.

— Ekonomik işlerin koordinasyonu ile da bir Devlet Bakanı görevlendirilmiştir.

Bunların dışında, Başbakan yardımcısına bağlı İç Güvenlik, Kıbrıs ve Sosyal İşler Koordinasyon Kurullarına, daha çok etkinlik ve işlerlik kazandıracaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Vatandaşları ve bizzat kamu yönetiminde görev alanları büyük ölçüde huzursuzluktan kurtarıp bir

güven ortamına kavuşturmak Hükümetimizin temel amacıdır.

Devlete işlerlik kazandırılarak, halkın devlete güvenini sağlamanın temel koşullarından biri de kamu yönetiminde tarafsızlığı ve demokratik yöntemler içinde etkinliği gerçekleştirmektir. Bu, kamu yönetiminde yetenek, beceri ve tarafsızlığın esas olmasıyla sağlanabilecektir. Hükümetimiz, Bakanlık ve kuruluşların parselenerek parti militanlarınca işgal edilmesini ve Devletin parti militanlarına teslim edilmesini kabul edemez. Devlet kapısı, siyasal inançları ne olursa olsun bütün yurttaşlara güven verecek şekilde açık tutulacaktır.

Kamu görevlilerinin yetkileri ve sorumlulukları artırılırken ve kesin çizgilerle belirlenirken, bu görevliler asayiş konuları başta olmak üzere, yalnız yetkilerini kötüye kullanırlarsa değil, ihmâl ederlerse, savsaklarırsa ve gereken etkinlikle kullanmazlarsa da sorumlu olabileceklerdir.

Kamu görevlilerinin sürekli eğitim olanaklarına kavuşturulmaları, değişen ve ilerleyen bilim ve teknolojiden yararlanmaları, eğitim yoluyla mesleklerinde ilerleyip yükselebilmeleri sağlanacaktır. Bu konudaki çalışmalar bir Devlet Bakanlığınca düzenlenip izlenecektir.

Hükümetimiz, kamu yönetiminde büyük bir sorun olan rüşvet ve sulistimlerle en etkili bir şekilde mücadele edecektir. Yolsuzlukların ve kamu kuruluşlarındaki aksaklıkların saptanıp kovuşturulmasıyla ilgili çalışmaların koordinasyonu bir Başbakan Yardımcısının görevleri arasında olacaktır.

Kamu yönetimi ve iç güvenlik alanlarında uygulanacak demokratik ve etkin çözümler ve önlemlerle, ülkede barışın, can güvenliğinin ve öğrenim özgürlüğünün eksiksiz sağlanması kolaylaşacağı gibi, ekonomideki ve karar alınmasındaki tıkanıklıklar da giderilerek ekonomik yaşama güven ve işlerlik kazandırılmış olacaktır.

Yargıtayın, Danıştayın ve tüm mahkemelerin iş yükünü azaltıcı yasal düzenlemeler yapılacaktır. O arada kamu kuruluşlarıncı yapılan yanlışlıklardan ötürü her yurttaşın ayrı ayrı adaletle başvurma veya uzlaşmazlık konusu olmayan işleri adalet yoluyla izleme zorunluğu kaldırılacaktır.

Dar gelirliilerin hak aramalarını kolaylaştırıp bu alandaki mali yüklerini azaltıcı çözümler getirilecektir.

Hâkimlerin, savcılarının ve tüm adalet görevlilerinin tam bir güvenlik, huzurla ve maddi sıkıntı çek-

meksizin görev yapabilme olanakları genişletilecektir.

Suçta itilen çocukların çevresel ve ruhsal durumlarını gözönünde tutabilecek biçimde çocuk mahkemeleri kurulacaktır.

Yaşama koşulları, iç düzenleri ve eğitim olanakları bakımından ceza ve tutuk evleri uygar, sağlıklı ve yaşam için hazırlayıcı duruma getirilecektir.

Sayın üyeler;

Yönetimi, hem iç güvenlik açısından, hem de mertelikçe ağırlaşan ve aleyhimize dönmüş uluslararası sorunlar ve dış güvenlik açısından en elverişsiz koşullarla devralan Hükümetimiz, ekonomik ve mali alanda da ağır bir miras üslenmektedir. Hızlı enflasyon ve görülmemiş hayat pahalılığı, döviz yokluğu, ağır dış borçlar, enerji ve mal kıtlıkları, ihtikâr, karaborsa, yatırımda ve üretimde etkinliğin büyük ölçüde aksamış olması, her alanda savurganlık ve kadro şişkinlikleri ve toplumsal barışı bozacak boyutlara ulaşan işsizlik, bu mirasın gözler önündeki belirgin örnekleridir. Fakat Hükümetimiz, Türk Ulusunun üstün niteliklerine, Devletimizin sağlam temellerine dayanarak ülkede huzur ve barış sağlayabileceğine güvendiği gibi, büyük Ulusumuzun yeteneklerinden güç alarak ve ülkemizin bugüne kadar gereği gibi kullanılmayan kaynak ve olanaklarını değerlendirerek ekonomik sorunların da üstesinden gelebileceğine inanmaktadır.

Bugün hızlı enflasyon, esasen dengesiz olan gelir dağılımını daha da kötüleştirerek geniş halk topluluklarını yoksulluğa sürüklerken, aynı zamanda plansız ve programsız uygulamayla birlikte ekonomide kaynak dağılımını da büyük ölçüde bozmuştur.

Bu nedenlerle, enflasyon hızının yavaşlatılması ve planlı kalkınma kurallarına uygun bir ortam içinde sağlıklı bir gelişme sürecinin başlatılması, ekonomide ve mali alanda uygulayacağımız politikaların anahedefi olacaktır.

Halkımızın mutluluğunun ve refahının sağlanması yanında, Devletimizin iç ve dış güvenliğinin de bunu gerektirdiği inancındayız.

Hükümetimiz, bu amaçları gözönünde tutarak, uzun süreli gelişme hedeflerine ve büyük atılımlara yönelik olmak üzere Dördüncü Beş Yıllık Planın hazırlık çalışmalarına en kısa zamanda başlayacaktır, bir yandan da bu hedefler doğrultusunda ekonominin onarılmasına girişecektir.

Yeniden ele alınacak olan Dördüncü Beş Yıllık Plan çalışmalarında ve bu Plana geçiş için hazırla-

nacak olan programda bir yandan Türkiye'nin ileri bir sanayi ülkesi durumuna getirilmesi amaçlanırken, bir yandan da devralınmış bulunan ekonomik mirasın ağır sorunlarına çözümler getirilecektir.

Kısa dönemli olsun, uzun dönemli olsun tüm ekonomik, mali ve sosyal önlemlerde, çözümlerde temel hedefimiz dar ve değişmez gelirli halkımıza sıkıntı çektirmemek olacaktır.

O arada, ekonominin yükünü taşıyamaz duruma gelen altyapı geliştirilecek ve bugünkü döviz açığımızı hızla azaltmayı amaçlar biçimde, yatırımlara yeni öncelikler verilecektir. Böylece Hükümetimiz bugün yüzüstü bırakılmış bulunan yatırımları bir program çerçevesinde sonuçlandırırken, geleceğe dönük hızlı ve sağlıklı bir sanayileşme hareketini de gerçekçi bir şekilde başlatmış olacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Hedefimiz, bir yandan tarım, hayvancılık, bahçecilik ve her türlü su ürünleri alanlarında verim ve üretimi hızla arttırırken ve ülkemizin doğal kaynaklarını ve zenginliklerini yüksek düzeyde değerlendiren, bir yandan da Türkiye'yi kısa sürede ileri bir sanayi ülkesi haline getirmektir. Sanayide gerekli atılımlar, ulusumuzun üstün yeteneklerini ve ülkemizin geniş olanaklarını gereğince değerlendirerek, planlı ve programlı bir biçimde yapılacak ve bütün yurdu dengeli olarak kapsayacaktır.

Hazırlayacağımız güven ortamında sanayi yatırımlarının sürekli bir kararlılık içinde gelişmesine özen gösterilecektir. Hızlı, dengeli ve yaygın sanayileşme için gerekli bilgi ve teknoloji üretimine, altyapılara, dışa bağımlılığı giderek azaltıcı çözümlere ve bu amaçlara uygun teşvik ve kredi uygulamalarına önem verilecektir.

Temel yatırım mallarının asıl ihtiyaç sahiplerine, spekülatif kazanç konusu olmaksızın, zamanında ve gerçek fiyatlarıyla ulaşabilmesi için devlet gereken önlemleri alacaktır.

Döviz kazandırıcı yatırım ve ara mallarını üretecek sanayi tesislerinin tamamlanmasına hız verilecek, aynı şekilde zorunlu tüketim malları sanayileri için yapılacak yatırımların da hızla tamamlanmasına gidilecektir.

Ülkemizin sanayi mamulleri ihracatını arttırmak amacıyla, ihracatta karşılaşılan darboğazları giderici yeni ve birbirleriyle uyumlu önlemlerin alınması için sürekli çalışılacaktır.

Ekonominizi ve ulusal güvenliğimizi dışa bağımlılıktan kurtaracak sanayilere, yatırım malları ve ara

mallar sanayiine, genel sanayileşme politikasıyla uyumlu savunma sanayiine büyük önem ve öncelik verilecektir.

Makine, motor, metalurji, elektronik sanayii dallarında, ayrıca tarımla ve hayvancılıkla ilgili sanayilerde, demir - çelik, çimento ve ulaştırma sanayilerinde, Hükümetimiz, Türkiye'nin kısa sürede yeterli duruma gelmesi ve ihracat olanaklarına kavuşma-sı amacına yönelecektir.

Sanayi toplumuna geçiş, ülkenin tümünde birden dengeli, adaletli ve yaygın bir biçimde hızlandırılacaktır. Orta Doğu ülkeleriyle işbirliği, sanayi politikamızın önemli bir hedefi olacaktır. Özellikle bu ülkelerle de işbirliğine yönelerek kurulacak sanayilerin yer seçiminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya öncelik tanınacaktır.

Hızlı sanayileşmeyle tarımdaki gelişmenin çelişmemesi, tam tersine birbirine destek olması sağlanacaktır.

Programlanan yatırımlarda iç ve dış finansman olanaklarının rasyonel biçimde kullanılmasına özen gösterilecektir. Yabancı sermaye konusunda, ekonomimizin yararına bir rekabetçilik gözetilecektir. Yabancı sermayeden, ileri teknoloji getirmesi, sinai gelişmemizi hızlandırması, ihracata olanak vermesi, ödemeler dengemize olumlu etki yapması gibi ölçütlerle yararlanılacaktır.

Türk sanayiinin güçlü biçimde dünya pazarlarına açılabilmesi için, ekonomiye yük olucu ve verimli işletmeciliğe geçişi önleyici zoraki desteklemeler yerine, yapısal ve teknolojik değişiklikleri gerçekleştiren teşvikler sağlanacaktır. Yatırımcı Türk firmalarının dış ülkelerde ekonomimize döviz getirici girişimleri sürekli destek görecektir, bu yolda karşılaşılan gereksiz engeller varsa, bunların en kısa yoldan kaldırılmasına gidilecektir.

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın tasarruflarının ülkemiz yararına değerlendirilmesi için her çaba gösterilecektir. Bunları da kapsamak üzere, gönüllü halk tasarruflarının sinai yatırımlara yönlendirilmesi özendirilecektir. Bu amaçla, Devlet, gereken tüm destek görevlerini üstlenecektir. Bu tür girişimlerin işletmecilik ve pazarlama sorunlarının çözümüne de yardımcı olacaktır.

Özellikle kamu yatırımlarının gecikmeksizin gerçekleştirilmesini, işletmelerin ekonomik kurallar içinde çalışabilmelerini çabuk ve etkin kararlar alabilmelerini sağlamak için, Kamu İktisadi Teşebbüsleri yeniden düzenlenecektir. Bu teşebbüslerde özellikle son

yıllarda artan ve ekonomimizin sağlığı bakımından da kaygı verici boyutlara ulaşan savurganlığın önlenmesi sağlanacaktır. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin sağlıklı kaynaklardan finansmanı gerçekleştirilecektir.

Temel tüketim maddelerinin nitelik ve fiyat bakımından denetimi ve halka ucuz olarak ulaşabilmesi için, aracı aşamalarını azaltıcı önlemlerle üretici ve esnafı da koruyucu çözümler getirilecektir. İç ticaretin bu amaçla düzenlenmesinde, üretici - tüketici ve esnaf kooperatiflerinden, bunlar arasında geliştirilecek işbirliğinden ve belediyelerin olanaklarından da yararlanılacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Bankacılık ve kredi alanlarında yapılacak düzenlemelerle krediler spekülâtif alanlardan sanayi, tarım ve hayvancılık gibi üretken ve planlı kalkınma sürecini destekleyici alanlara yöneltilirken köylülerin, esnaf ve sanatkârların kredi alma olanakları da büyük ölçüde artırılacaktır.

Devletin bankalar ve kredi düzeni yolu ile yatırımları toplum yararına yönlendirebilme ve plan disiplini sağlayabilme olanakları güçlendirilecektir.

Sayın üyeler;

Gelişmenin ve sanayileşmenin temel gereği olan yeterli enerji üretimi, günümüzde büyük önem ve ivedilik kazanmıştır. Bu nedenle, Hükümetimiz, enerji yatırımlarına öncelikle yönelecektir.

Suya ve kömüre dayanan enerji santrallerinin yapımındaki olağanüstü gecikmelere son verilerek, bunların kısa sürede birbiri ardından devreye girmeleri sağlanacaktır. Öylece Türkiye'nin enerji açığı ve enerjide dışa bağımlılığı giderek azaltılacaktır. Bu sağlanıncaya kadar, geçici ivedi önlemlerle sanayimizin enerji açığını kapatmak üzere her çaba gösterilecektir.

Bu amaçlarla bir ulusal enerji planı uygulanacaktır.

Büyük hidrolik enerji santralleri yapımı hızlandırılır ve yenilerine başlanırken, yerel su kaynaklarının da küçük santrallerle yaygın enerji üretimine katkısı bir program içinde sağlanacaktır.

Termik santral projeleri ile ilgili kömür sorunları derhal çözülecektir.

Bunların yanı sıra nükleer enerji santralleri ile ilgili çalışmalar sürdürülecektir.

Enerjinin dağılımında ve sanayileşme için değerlendirilmesinde bölgeler ve yöreler arası adalet gözetelecektir.

Bir yandan enerji üretimi hızlandırılırken, bir yandan da yakma kayıplarını azaltıcı ve enerji tasarrufunu artırıcı önlemler alınacaktır. Bu önlemler, gelişmeyi ve sanayileşmeyi kısıcı değil hızlandırıcı yönde olacaktır.

Yeraltı kaynakları bakımından Türkiye'nin geniş olanakları bulunmakla birlikte, bu olanaklar şimdiye kadar yeterince değerlendirilmemiştir. Yer yer özel kesim eliyle yapılan değerlendirmeler de çok yetersiz düzeyde kalmaktadır ve kaynak israfına yol açmaktadır. Hükümetimiz, yeraltı kaynaklarının bütün yurtta ulusal yararlarına en uygun biçimde değerlendirilmesine büyük önem verecektir.

Enerji ve sanayideki atılımlar doğrultusunda hammadde girdilerinin büyük ölçüde ülke doğal kaynaklarından verimli ve güvenilir bir şekilde sağlanabilmesi için öncelikle önemli linyit yatakları ile demir cevheri ve bor tuzları kamu kuruluşlarınca işletecektir.

Madenlerimizin ulusal sanayimizde değerlendirilmesi ve işlenmiş olarak ihracı için gerekli yatırımlar kısa sürede gerçekleştirilecektir. O yoldan döviz gelirimiz artacağı gibi, ülkemizde yeni çalışma alanları da açılmış olacaktır.

Özellikle petrol, taşkömürü, linyit, demir, fosfat, tuz ve benzeri maddelerin üretimini artırılması için gereken çabalar ve son zamanlarda beliren tuz sıkıntısının en kısa zamanda giderilmesi için yatırımlar genişletilerek hızlandırılacaktır. Bu gibi doğal kaynaklarımız gereğince değerlendirilirken ulusumuzun kendi sınıai olanaklarından ve teknik gücünden yararlanılmasına özen gösterilecektir.

Çok amaçlı Güneydoğu Anadolu projesi geliştirilerek hızlandırılacaktır. Bu proje çerçevesinde kurulacak barajlardan tünel ve kanal şebekelerinden yararlanılarak yapılacak sulama sonucu Güneydoğu'da geniş ve bereketli tarım alanları oluşturulacağı gibi, enerji üretimine büyük katkısı bulunan bu yöremiz kısa sürede canlı bir sanayi bölgesi durumuna da gelecek ve Türkiye'nin gelişme düzeyini yükseltici ve ekonomik coğrafyasını değiştirici bir güce erişecektir.

Petrol Yasası yeniden ele alınarak günümüz koşullarına ve ulusal yararımızla aykırı hükümleri değiştirilecektir.

Maden Yasası yeraltı kaynaklarımızı Anayasanın 130 ncu maddesine uygun bir anlayışla ulusal yararlar doğrultusunda değerlendirme olanağı sağlayacak biçimde gerçekleştirilecektir.

Temel madenlerimizin ve tüm doğal kaynaklarımızın biran önce ve güvenilir şekilde saptanması ve değerlendirilmesi için arama çalışmalarına daha büyük kaynaklar ayrılacaktır.

Enerji üreten makine ve donatımın geniş ölçüde yerli olanaklarla sağlanması için köklü önlemler alınacaktır.

Değerli üyeler,

Bugün Türkiye ekonomisi önemli bir döviz darboğazı ile karşı karşıyadır. Aylardır Merkez Bankası çok kritik bazı ödemeleri bile yapamamaktadır.

Türkiye'nin döviz gereksinmesinin, ihracata hız vererek veya ekonomide gereken yapısal değişiklikleri gerçekleştirerek değil de enflasyoncu politikalar sonucu başvuru para operasyonları ile karşılanmaya çalışılmış olması bunalımı artırmıştır.

Döviz, dış ticaret, ödemeler ve borçlanma alanlarında izlenen yanlış politika ve uygulamalar, bir yandan ekonomiyi ağır sorunlarla karşı karşıya bırakmış, bir yandan da paramızın değerinin hızla düşmesine yol açmıştır.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin yurda gönderdikleri dövizler azalmış, turizmde döviz giderleri gelirlerimizi aşmış, ihracatımız gerilemiş, geleneksel tarım ürünlerinin ihracında bile başarısız kalmıştır.

Hükümetimiz, turizm gelirlerini ve dışarıda çalışan yurttaşlarımızın gönderdikleri dövizleri artırıcı etkin bir politika izleyecektir. Bunun yanısıra, döviz gereksinmelerimizi karşılamak üzere yeni ve güvenilir kaynaklar bulunacaktır.

Bugün, özellikle hızlı enflasyon yüzünden vergi yükü alnteriyle çalışanlarla dar ve değişmez gelirli-ler üzerinde yoğunlaşmıştır. Hükümetimiz, vergi düzeninin bu etkilerini ortadan kaldırma önlemleri en kısa sürede gerçekleştirmeyi amaç edinmiştir.

Adaletli bir vergi düzeninin gerçekleştirilmesine ilişkin çözümler yanında, en az geçim indiriminin, en az ücret gözönünde tutularak, günün koşullarına uygun biçimde yeniden düzenlenmesiyle ilgili yasa değişiklikleri Yüce Meclislere sunulacaktır.

Vergi uygulaması, denetimi ve yargısı alanlarında çağdaş bir yaklaşım çerçevesinde vergi kaybını önleyecek, vergi gelirlerini artıracak etkin önlemler yürürlüğe konulacaktır.

Böylece kamu harcamalarının sağlıklı kaynaklardan ve adaletli bir biçimde karşılanması gerçekleştirilecektir. Öte yandan kamu harcamalarında her dü-

zeyde savurganlığı giderici önlemler alınacak ve kamu harcamalarının denetiminde Sayıştaya daha çok etkinlik kazandırılacaktır.

Bundan başka aşırı tüketim yarışını kamçılayan etkenleri önleyerek sağlıklı tüketim ve gönüllü tasarruf eğilimlerini geliştirici bir tutum izlemeyi, Hükümetimiz, yatırımları hızlandırmak bakımından olduğu kadar toplumun esenliği açısından da gerekli görmektir.

İYAK, MEYAK gibi tasarruf ve sosyal güvenlik kurumları kısa zamanda gerçekleşecektir.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Dış ekonomik ilişkilerimizde uyumlu ve tutarlı bir hükümetin sağlayabileceği olanakla, yönetsel tıkanıklıklar ve kopukluklar giderilirken yeni ve büyük atımlara da girişilecektir.

Dış ekonomik ilişkilerimizi sağlıklı biçimde geliştirmek üzere, araştırma, pazarlama ve haberleşme olanaklarından Devlet kesiminin ve özel kesimin ortaklaşa yararlanabilecekleri bir «dış ticaret kurumu» kurulacaktır.

Aramızda yakın dostluk ilişkileri bulunan ve geniş sermaye olanaklarına sahip olan Orta Doğu ve Akdeniz ülkeleriyle, Balkan ülkelerinin de katılabileceği verimli bir ekonomik işbirliği kurulmasına çaba gösterilecektir. Bölgesel ekonomik işbirliğinin sağlanmasına dayanarak, teknoloji bakımından ileri ülkelerle de bağımsızlığımıza ve karar özgürlüğümüze gölge düşürmeyecek koşullarla işbirliği olanakları aranacaktır.

Bölge ülkeleri ile ve teknolojiye ileri ülkelerle Türkiye arasında oluşturmaya çalışacağımız çok yönlü ekonomik işbirliği, Türkiye'nin ihmal edilmiş yöreleri arasında yer alan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun da gelişmesine büyük hız katacaktır.

Bütün ihmal edilmiş yörelerin gelişmesine öncelik verecek olan Hükümetimizin bir amacı da, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu, yalnız Türkiye'nin değil bütün Orta Doğunun gelişme ve sanayileşme merkezlerinden biri durumuna getirmektir. (CHP sıralarından alkışlar).

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun, başta hayvancılık olmak üzere, madencilik, tarım ve tarımsal sanayi alanlarındaki olanakları da komşu ülkelerle yakın işbirliği yapılarak değerlendirilecektir.

Sayın üyeler,

Dünyadaki başlıca geçiş yollarından biri durumuna gelmiş bulunan ülkemizde ulaştırma ve haberleşme alanlarının önemi büyük ölçüde artmıştır.

Bu bakımdan, ulaştırma ve haberleşme, ülkenin toplumsal ve ekonomik gereksinimlerini karşılayacak ve uluslararası ilişkilerini geliştirecek düzeye getirilecektir.

Ülkemizin demiryolu ağı günün koşullarına ve kitle taşınmasının gereklerine uygun biçimde yenilenip yaygınlaştırılacaktır. Demiryolu taşıtları sanayimiz yurt içi kullanıma olduğu kadar, ihracata da dönük olarak geliştirilecektir.

Karayolları kısa sürede ülkenin kolay ulaşılmayan yörelerine uzatılacak, sert iklimli bölgelerimizde etkin kar mücadelesi yapılarak, tüm ilçe ve bucaklarımıza yıl boyu sürekli ulaşım sağlanacaktır. Köy ve orman yollarının yapımı ve anayollara bağlanması hızlandırılacaktır.

Her yıl binlerce yurttaşımızın can kaybına ve çok yüksek maddi zarara yol açan karayolu taşımacılığı hizmetlerinin tesis, yönetim, işletme ve trafik kontrolü yönlerinden içinde bulunduğu dağınıklık önlemek üzere «Karayolları Trafik Yasası» ve «Karayolu Taşıma Yasası» yüce Meclislere sunulacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ekonominin canlanamayışının nedenlerinden biri de bölge içi ulaşım olanaklarının yetersiz kalmış olmasıdır. Bu yetersizliği gidermek üzere, Doğu Karadenizle Güney sınırlarımız arasındaki dikey ulaşım bağlantıları sıratla gerçekleştirilmeye başlayacaktır. Böylece bu bölgede kurulacak sanayilerin daha geniş bir iç pazara dayanarak gelişebilmeleri desteklenmiş olacaktır.

Üç yanı denizlerle çevrili ülkemizin bugüne kadar ihmal edilen deniz taşımacılığında içe ve dışa dönük olarak büyük bir atılım yapılacaktır.

Tersane ve gemi yapımı hızlandırılacak, ticaret filomuzu ve donanmamızı yeterli düzeye ulaştırmak için her çaba gösterilecektir.

Gerek sanayileşme gerek iç ve dış ticaret açısından büyük önem taşıyan ve artık ekonomimizin gereksinimlerini karşılayamaz duruma gelen, liman, depolama tesisleri gibi altyapılar da yeterli düzeye getirilecektir.

Deniz taşımacılığının etkinliğini ve ekonomimizin navlun gelirini arttırmak için, yeni örgütlenmelere gidilecektir.

Ulaşım elverişli göllerimizde ve nehirlerimizde yer yer yeni su bağlantıları da kurularak, ulaşım olanakları ve limanlar geliştirilecektir. Bu arada Van ve Keban göllerinde ulaştırma hizmetlerinin geliştirilmesine öncelik verilecektir.

Hava Ulaştırma Bakanlığı, dış ekonomik ilişkilerimizin, çağdaş pazarlama yöntemlerinin ve kitle taşımacılığının gereklerine göre yeniden düzenlenecektir. Hava ulaştırma alanında, ülkemizin geniş turizm olanaklarının değerlendirilmesi de gözönünde tutulacaktır. Yurt dışında çalışan ve bugüne kadar kötü işletmeciliğin sıkıntılarını çeken yurttaşlarımızın yurda geliş ve gelişlerinde her kolaylık sağlanacaktır.

Başlıca hava limanlarımız ve alanlarımız uluslararası teknik standartlara ve güvenlik koşullarına uygun duruma getirilecektir. Türkiye'nin erişilmesi güç yörelerinde o arada özellikle bazı Doğu ve Güneydoğu illerinde yaz - kış trafiğe açık hava alanları kurularak, büyük hava limanları ve alanlarıyla buraları arasında hava bağlantısı sağlanacaktır. Hava ulaştırmasını yaygınlaştırmak üzere Türk Hava Yolları küçük uçaklarla da desteklenecektir.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri,

Ülkemizin doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerini değerlendirerek, halkın sağlıklı dinlenme olanakları genişletilirken, turizm yoluyla döviz gelirlerinin yükseilmesi için de gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Hükümetimiz, turizm geliştirilerek Türkiye'nin dış ilişkilerine de yeni bir boyut kazandırabileceği inancındadır.

Gümrüklerimizde izlenecek politika çağdaş bir anlayışa ve dış ilişkilerimizde ve turizmde öngörülen gelişmelere uygun bir biçimde yeniden düzenlenecektir.

Yolcuların ve özellikle yurt dışında çalışan yurttaşlarımızın gümrüklere giriş ve buradan çıkışlarındaki işlemlerde kolaylık ve esneklik sağlayıcı uygulamalara gidilecektir. Bu bakımdan önemi büyük olan personel sorunu, yepyeni bir hizmet anlayışına uygun olarak ele alınacaktır.

Hükümetimiz ekonomik ve sosyal bir yara haline gelen kaçakçılıkla, sınır ve kıyı bölgeleri halkının refahını gözetken çözümler de uygulayarak, kesin ve etkin biçimde mücadele etmekte kararlıdır. Bunu sağlamak için, ilgili tüm Devlet kuruluşları sürekli işbirliği yapacaklardır. Bugün haberleşme ve tesis olanaklarından yoksun bulunan kıyılarımızla sınır kapılarımızın, en kısa sürede çağdaş haberleşme ve kontrol ağıyla donatılması için gerekli önlemler alınacaktır.

Güney ve Güneydoğudaki mayınlı sınır topraklarının mayınlardan arındırılarak bölge köylüleri yararına tarım toprakları olarak değerlendirilmesine gidilecektir.

Sayın üyeler,

Tarımsal kaynaklar bakımından ülkemizin, şimdiye kadar gereğince değerlendirilmemiş büyük bir üretim potansiyeli vardır.

Hükümetimiz, tarımda üretimi artırıcı etkin ekonomik, toplumsal ve teknolojik çözümlerin yanı sıra, köylülerin gelirini artırıcı ve gelir dalgalanmalarının olumsuz etkilerini giderici, üretimi yönlendirici bir destekleme politikası uygulayacaktır. Bu politikanın, gelir dağılımını küçük ve orta çiftçi lehine değiştirecek biçimde uygulanması sağlanacaktır. Devlet desteği, yalnız destekleme alımlarıyla değil, araç ve gereç yardımlarıyla, yeterli kredi kaynakları ve olanakları ile de olacaktır. Çeşitli ürünlere ait taban fiyatları, ürünlerin ekiminden önce ilan edilerek üretim ve pazar dengesi sağlanacaktır.

Başta tütün, pamuk, çay ve fındık üreticileri olmak üzere geçen yıl güç durumda kalan üreticilerin bu duruma düşmemesi için tüm önlemler alınacaktır. Sigara kalitesi düzeltilecek, filtrelili sigara sıkıntısının önlenmesi için yeni yatırımlara gidilecektir.

O arada Güneydoğu tütünlerinin daha geniş ölçüde değerlendirilmesi ve ekim alanlarının genişletilmesi yolları aranacaktır.

Ekici tütün piyasaları geciktirilmeden açılacaktır.

Bugün çay üreten bir ülke olmamıza karşın üretilen çayı işleyecek kapasitede fabrika olmadığından bu üründen gerekli yarar sağlanamamaktadır. Bunun önlenmesi için yeni çay fabrikaları yapılacak, bunların özellikle üreticiyi taşıma sıkıntısından kurtaracak yerlerde kurulması olanakları araştırılacaktır. Mevcut çay fabrikaları da genişletilecektir.

Değeri koşullarının neden olduğu verim dalgalanmalarına karşı üretici gelirini güvence altına alabilmek için, tarım sigortası yasası çıkarılacaktır. Öte yandan üreticiler, hızla yaygınlaşacağıımız kooperatifçilik hareketiyle bağlantılı olarak, sosyal sigortalara kavuşturulacaktır.

Tarımda üretimi artırmak için gerekli tarımsal donanımdan ve girdilerden köylüleri yeterli düzeyde ve güçlü kooperatiflerin de sağlayacağı geniş olanaklarla yararlandırmak için her çaba gösterilecektir. Tarımsal araç ve gereçlerin yerli üretimi için gerekli sanayi yatırımları hızlandırılacaktır. Çiftçilerin araçlarını ve gereçlerini aracısız olarak, peşin ödeme güçleri yoksa, uygun krediyle almaları sağlanacaktır. Gübre ve ilaç, zamanında, yeterli miktarda ve uygun

fiyatla aracısız olarak çiftçilere ulaştırılacaktır. Tarım ve hayvancılık uzmanlarının ve teknisyenlerinin bilgilerini üreticiye sürekli olarak aktarmaları güvence altına alınacaktır.

Tarımsal ürünlerin ihracatında Devletin ve üretici kooperatiflerinin ağırlıkları artırılacaktır.

Tarımsal verimliliği artırmak için sulamaya ve kırsal elektrikleştirmeye de büyük önem verilecektir. Yeni sulama projeleriyle ve bütün yurda yaygın çok sayıda göletlerle ve derin kuyularla, yeraltı ve yerüstü su kaynakları değerlendirilerek, her yıl sulanan toprak miktarında büyük artışlar sağlanacaktır. Kurulmuş sulama şebekeleri, düzenli bakımla, sürekli çalışır bir durumda tutulacaktır.

Orta Anadolu ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kurak ovalarının sulanmasını sağlayıcı projeler süratle uygulanacaktır.

Sayın senatörler;

Hayvancılığımız yeterli düzeyde yararlanılamayan üretim kaynaklarımızın başında gelmektedir. Bu kaynağın verimli bir şekilde değerlendirilmesi ile iç tüketim ihtiyacı yeterli düzeyde karşılanacağı gibi, önemli bir döviz kaynağı da sağlanabilecektir.

Hayvancılık alanında, üretimden pazarlamaya kadar kooperatifleşmeyi geliştiren ve bu alanda verimi ve hayvancılıkla geçinenlerin gelirini artıran bir politika izlenecektir.

Devlet Üretim Çiftlikleri, araştırma merkezleri ve Devlet haraları, daha verimli çiftçilik ve hayvancılık yöntemlerini ve yeni teknolojileri çevrelere yayacaklardır, köylü ile işbirliği halinde çalışacaklardır.

Modern hayvancılık ve yan tesisleri hızla geliştirilecek, hayvan başına üretimin çağdaş ölçülere uygun düzeye yükselmesi için her çaba gösterilecektir. Hayvansal besin tüketiminin yaygınlaşıp artması özendirilecektir.

Büyük tüketim ve ihracat merkezlerine yakın yörelerde mera hayvancılığının besi hayvancılığı ile tamamlanması için yetiştiricilere kredi desteği sağlanacaktır. Hayvansal ürünleri işlemek için üreticilerin kuracakları kooperatifler ve sanayiler desteklenecektir. Yem sanayii bütün yurda yaygın olarak geliştirilecektir.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Tarım ve hayvancılık alanında izleyeceği tutumla Hükümetimiz gelişmeyi köylüden başlatacağı gibi, sınılaşmayı de köye kadar ulaştıracaktır.

Öylelikle, tarımsal gelişmeyle hızı ve yaygın sınılaşmayı bir arada sağlama ilkesini gerçekleştirmiş olacaktır.

Gelişmeyi köylüden başlatabilmenin temel koşulu, köylünün örgütlenerek güçlenebilmesidir.

Bu amaçla, tarım kesiminde yaygın, güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi desteklenecektir.

Kooperatiflerle üst kuruluşlarının ve genel olarak üreticilerin taşınmaz mal karşılığı aranmaksızın, arazi büyüklüklerine bakılmaksızın, üretim değeri veya proje karşılığında yeterli işletme ve yatırım kredileri alınabilmeleri sağlanacaktır.

Kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının plan doğrultusundaki verimli ekonomik işletmecilik kurallarına uygun olarak yapacakları tarımsal ve sını yatırımlar Devlet katkısıyla desteklenecektir.

Köy grupları yeterli düzeyde ortak hizmet ve alt-yapı olanaklarına kavuşturulacaktır. Bu ortak hizmetlerin ve altyapıların yanı sıra her köy şimdiye kadar yararlandığı olanaklardan fazlası ile yararlanacaktır. Her köyün okulu, camii bulunacak ve sağlık hizmetine kavuşması sağlanacaktır.

Yine bu ortak hizmetlerin ve altyapıların sağlayacağı kolaylıklardan yararlanarak Türk köylüsü, toprağından kopmaksızın sınılaşabilecektir; insan yaşamını maddi ve manevi yönde zenginleştirici tüm olanaklara kavuşabilecektir. Tarıma olduğu kadar sanayie de dayalı ve doğayla dengeli yeni ve sağlıklı bir uygarlık oluşturabilecektir.

Hakça bir toprak dağılımına ve toprağın en verimli biçimde kullanımına olanak verecek Anayasaya uygun yeni bir toprak reformu yasası en kısa sürede Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır.

Bu yasa kabul edilirse, yurdun gereken her bölgesinde, özellikle toprak dağılımı bakımından adaletsizlik bulunan yörelerde toprak reformu gerçekleştirilerek, geçimi toprağına bağlı olanların kendili toprağı işler duruma gelmesi ve ileri teknolojiye dayalı verimli çiftçilik yapabilmesi sağlanacaktır.

Büyük topraklar Anayasa kuralına ve demokratik hukuk devleti ilkelerine ve hakkaniyete uygun olarak kamulaştırılıp dağıtılırken, Hazine topraklarının da yetersiz veya az topraklı çiftçilere dağıtılması sağlanacaktır.

Toprak reformu ile birlikte tarımda verimi artırıcı sulama tesisleri, altyapılar, kamu hizmetleri ve teknolojik olanaklar devletçe veya devlet katkısıyla ye-

terli düzeyde sağlanacaktır. Yaygın, güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi, reformla birlikte geliştirilecektir.

Fazla toprakları veya kendi işlemedikleri toprakları kamulaştırılan kimselerin, ödenecek kamulaştırma bedellerini üretken yatırımlarda değerlendirmeleri, böylelikle hem kendi gelirlerini güvence altına almaları hem de ülkenin gelişmesine katkıda bulunmaları olanağı sağlanacaktır.

Geçmiş yıllarda toprak reformu uygulamalarında, uygulamayı sürdüncemede bırakan ve belli bir bölgede haksızlıklara yol açan tasarrufların ve adaletsizliklerin tekrar edilmemesine özen gösterilecektir.

Tapu kadastro hizmetleri çağdaş teknolojinin tüm olanaklarından yararlanılarak hızlandırılacaktır.

Hükümetimiz, ormanlarda, köylüyü yüksek gelir düzeyine ve geniş güvenceye kavuştururken, ormanların korunmasını ve gelişmesini de demokratik yöntemlerle kolaylaştırıcı bir düzen kuracaktır.

Orman alanlarında köylü kooperatifleri devletçe desteklenecektir. Kooperatiflerin işletmeciliği başarılı ve etkin biçimde yapabilmelerine Devlet yardımcı olacaktır. Verimli orman işletmeciliği için gerekli kamu hizmetlerinin ve başta orman yolları olmak üzere yeterli altyapıların sağlanmasını devlet üstlenecektir.

Ormanların korunup gözetilmesinde, geliştirilmesinde ve yeni ağaçlandırma çalışmalarında orman köylülerinin kooperatifleri ile devlet yakın işbirliği ve dayanışma içinde olacaktır.

Orman ürünlerinin kooperatiflerce sanayide değerlendirilmesi, yurt içinde ve yurt dışında pazarlanması devletçe desteklenecektir.

Orman niteliğini yitirmiş alanların yasa uyarınca orman rejimi dışına çıkarılarak çiftçilik için köylülerin yararına sunulması hızlandırılacaktır.

Tarım kesimine katılacak bu toprakların adaletli olarak ve en kısa sürede dağıtım için görevli komisyonların sayısı artırılacaktır.

Orman kapsamı dışına çıkarılmayan topraklarda yaşayan köylülerden geçimi tarıma bağlı olanlara uygun yörelerde tarıma elverişli toprak sağlanacaktır.

Köylü - orman idaresi arasındaki uyumsuzlukları çözmek için gerekli bütün önlemler alınacak, bu arada kadastro çalışmalarına hız verilecektir.

Bir yandan ağaçlandırma ve erozyonla mücadele hızlandırılıp yeni orman sahaları geliştirilirken, bir yandan da tarla, bağçılık, zeytincilik ve her türlü yemişçilik gibi tarım işletmeciliklerinde veya hayvan-

cılıkta kullanılmaya daha elverişli orman yörelerinden, köylülerin veya kooperatiflerin, bu amaçlarla yararlanabilmeleri sağlanacaktır.

Ormanlarınıza büyük zararlar veren orman yangınlarının önlenmesi için, orman köylülerinden ve işçilerinden oluşan birimler kuruluması yoluyla mücadele etkinleştirilecektir ve anında yangına yetişebilmesi için yangın koruma yerleri yapılacaktır.

Dağ köyleri halkının gelir olanaklarını artırmak üzere yerel koşullara uygun özel programlar uygulanacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Emeğe büyük değer veren Hükümetimiz, çalışanların haklarını korumayı, genişletip yaygınlaştırmayı ve toplumsal güvenlikten tüm yurttaşları yararlandırmayı görev saymaktadır.

Partizan nedenlerle veya işçilerin gücünü eksiltmek için suni sendikalar ve konfederasyonlar oluşturulması çalışma barışını zedelemektedir. Hükümetimiz, sendikalarla ve üst kuruluşlarıyla işbirliği ve uyum içinde olmaya özen gösterirken, sendikal harekette bu gibi nedenlerle yol açılan bölünmeleri ve rekabetleri teşvik edici davranışlara son verecektir.

Yasalarda tanımlanmış hakların etkin bir uygulamaya kavuşturulması, genişletilmesi ve ücretle çalışan tüm yurttaşları kapsayacak ölçüde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Toplumsal adalet içinde çalışma barışının gerçekleşmesi için gereken demokratik çabalar gösterilecektir.

Çalışanların haklarını ve toplumsal güvenliklerini genişletip etkinleştirmek üzere:

— Toplu sözleşme yapma yetkisi konusundaki anlaşmazlıkların başka yoldan çözülemediği durumlarda işçilerin yetkili sendikayı oyları ile belirleyebilme hakkı yasa ile düzenlenecektir.

— Tarım iş yasaı çıkarılacaktır. İş Kanununun koruyucu hükümlerinin tüm çalışanları kapsamı için gerekli yasa değişiklikleri hazırlanacaktır.

— Tarım kesimindeki mevsimlik veya geçici işlerde çalışanların ve yapı iş kolundaki işçilerle ev hizmeti görenlerin örgütlenebilmelerini, haklarını koruyabilmelerini ve toplumsal güvenlikten yararlanabilmelerini kolaylaştıran önlemler alınacak, ayrıca kapıcıların çalışma koşullarının özelliğini gözönünde tutan yasa değişiklikleri hazırlanacaktır.

— Yaşamını çalışarak kazanmakla birlikte toplumsal güvenlikten yoksun bulunanların, bu arada

film, tiyatro, musiki ve saime sanatkarlarıyla sporcuların sosyal güvenlik kapsamına alınmaları sağlanacaktır.

— Memurların örgütlenmeleri ve çalışma koşulları ile ilgili demokratik düzenlemeler, kamu görevinin özellikleri de gözönünde tutularak yapılacaktır.

— İşçi - memur ayrımı sorumuna ivedilikle çözüm getirilecektir.

— İşsizliği azaltıcı bir ekonomi politikası izlenirken işsizlik sigortası kurulmasına kademe olarak başlanacaktır.

— Kıdem tazminatı hakkına özellikle küçük işletmelerde uygulama olanağı kazandırabilmek için gerekli düzenlemelere gidilecektir.

— Lokavtın kötüye kullanılmasını önleyici çalışmalar yapıp öneriler hazırlanacaktır.

— Çocukların ve gençlerin, gelişmelerini engelleyici koşullarda çalıştırmalarını önleyecek yasal ve uygulamaya ilişkin önlemler alınacaktır.

— Sakatlarla eski hükümlülerin yeniden işe alınmalarını ve iş bulma olanakları genişletilecektir.

— Sosyal sigorta sisteminin dışında kalıp da çalışmayacak durumda olan ve yeterli bir gelirden yoksun bulunan yaşlılara, sakatlara, korunmaya muhtaç başka gruplara yeterli sosyal yardımlar yapılacak, yaşlılar için huzur evleri, sakatlar için rehabilitasyon merkezleri, çocuklar için çocuk yuvaları ve kreşler yaygınlaştırılacaktır.

— 65 yaşını dolduran yurttaşlara aylık bağlanmasına ilişkin yasanın kapsamı, bu konudaki eşitsizlikleri, haksızlıkları ve uygulama güçlüklerini gidererek biçim ve ölçüde genişletilecektir.

— Toplumsal güvenlik kurumlarının sağladığı haklar ve olanaklar arasındaki ve emeklilik haklarındaki eşitsizlik ve dengesizlikleri gidermek üzere gerekli çalışmalar kısa sürede sonuçlandırılacaktır.

— Toplumsal güvenlik kuruluşlarının yönetiminde bu kuruluşlardan yararlananların etkinliği arttırılacaktır. Bu kuruluşlarda toplanan fonlarla, yatırımları ve istihdamı arttırmaya yönelik girişimlerde bulunulacak ve kârından emeklilere prim dağıtan bir finansman sistemi kurmak üzere çalışmalara başlanacaktır.

— Çalışan kadınların hak ve ücret eşitliğinden eksiksiz yararlanabilmeleri, çalışma yaşamı gerekleriyle analık sorumluluğunu daha kolay bağdaştırabilmeleri sağlanacaktır. Doğum öncesi ve sonrası izin süreleri bakımından çalışan kadınlar arasındaki eşitsizlikler giderilecektir.

— Dul ve yetim aylıkları adaletli bir düzeye yükseltilecektir.

Cumhuriyetin Türk kadınına sağladığı ileri haklara ve özgürlüklere toplum yaşamının her kesiminde gerçeklik kazandırmaya çalışmak da Hükümetimizin başta gelen ödevlerinden olacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Yurt dışındaki işçilerimizin durumuna özel bir önem verilecek, haklarını koruyup genişletici, gittikleri yabancı ülkelerdeki koşullara uyabilmelerini ve ulusal kültürümüzle bağlantılarını sürdürücü eğitim olanaklarından kolayca yararlanabilmelerini sağlayıcı önlemler alınacaktır.

Yurt dışındaki işçilerimizin Türkiye'yi tanıtmalarına yardımcı olmak ve Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine katkılarını geliştirmek için etkin ve demokratik örgütlenme model ve yöntemleri oluşturulacaktır.

Bu işçilerimizin istihdam güvenceleri ve AET içindeki serbest dolaşım hakları ilgili hükümetler ve uluslararası örgütler nezdinde kovuşturulacaktır. Çalışma koşullarının yasal güvencelere bağlanmadığı ülkelerde çalışan işçilerimizin haklarının izlenmesine ve korunmasına özen gösterilecektir.

İşçilerimizin dış ülkelerde edindikleri emeklilik ve başkaca sosyal güvenlik hakları korunarak bunların yurt içine aktarılmasına çalışılacaktır. Bunun yanında yurt dışında çalışanların Türkiye'de çalışanlarla eşit koşullar içinde emeklilik hakkına kavuşmaları sağlanacaktır.

İşçilerimizin yurda dönüşlerinde yurt dışında edindikleri bilgi ve beceri düzeylerine uygun iş bulmaları, bireysel ve özellikle toplu olarak işyeri açmaları, yatırım yapmaları Hükümetimizce yakından desteklenecektir.

Yurt dışındaki işçilerimize ve öteki yurttaşlarımıza oy hakkı tanınacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Hükümetimiz, esnaf ve sanatkarlara iş ve gelir güvencesi sağlamayı ve ekonomideki veya teknolojideki değişimlere uyabilmelerini, gereğinde bir araya gelecek orta ve büyük boy işletmeciliğe geçebilmelerini kolaylaştırmayı toplumsal ve ekonomik açıdan gerekli saymaktadır.

Bu amaçla, Hükümetimiz, esnaf ve sanatkarların kooperatifleşmelerini ve örgütlenmelerini kolaylaştıracaktır. Esnaf ve sanatkarın kredi olanakları büyük ölçüde genişletilecektir.

Çıraklık, çağımızın ve değişen teknolojinin gereklerine uygun bir yasayla düzenlenecektir. Esnaf ve sa-

natkârın belli koşullara uygun olarak sağladığı çarahlık eğitimiyle örgün meslek eğitimi arasında bağlantı kurulacaktır.

Bağ - Kur yasasında sigortalıların en iyi şekilde toplumsal güvencesini sağlaması için gerekli değişiklikler hazırlanacaktır.

Sayın üyeler,

Halkın sağlık bakımından bir kamu hizmeti olarak ücretsiz karşılanması, Devletin başta gelen insanlık ödevi olduğu gibi, toplum bireylerinin de öncelikle sağlanması gereken sosyal güvencesidir.

Bu anlayışla, Hükümetimiz, bir yandan toplumsal sigortaları hızla yaygınlaştırırken, bir yandan da halkın sağlık kuruluşlarından yararlanmada karşılaştığı güçlükleri giderici ve sağlık hizmetlerini yurttaşların evine kadar götürücü çözüm ve düzenlemeler sağlayacaktır.

Tüm zamanını kamu görevine ayıran hekim sayısı özendirici çözümlerle çoğaltılacaktır. Yurttaşlarımız kendilerine hizmet için kurulmuş olan sağlık kuruluşlarından yararlanabilmek için özel muayenehanelere baş vurma zorunluğundan kurtarılacaktır.

Çevreye yönelik koruyucu hekimlik hizmeti, Devletin, yerel yönetimin ve toplumsal güvenlik ve hizmet kurumlarının işbirliğiyle, toplumun tümünü kapsayan ve sürekli işleyen etkin bir düzene bağlanacaktır. Kişiyeye yönelik koruyucu hekimlik hizmetleri sağlık bakım hizmetleriyle bir arada yürütülecektir.

Sağlık kuruluşlarının ve hekimlerin yurda dengeli dağılımı, ihmal edilmiş yörelerin sağlık gereksiniminin öncelikle karşılanması ve sağlık kuruluşları arasında etkin bir işbirliğiyle yatak ve bakım olanaklarının tam değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Tedavi kurumları halkın ayağına götürülecektir.

Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonundaki aksaklıklar saptanarak ülke gerçeklerine uygun bir düzenlemeye gidilecektir.

Her düzeyde sağlık personeli yetiştirilmesi hızlandırılacaktır.

Büyük kentler dışında açılan ve açılacak olan Tıp Fakültelerinin eğitim olanakları hızla geliştirilecektir.

Besin maddelerinin devletçe ve yerel yönetimce etkin biçimde denetimi sağlanacaktır. Sağlıklı beslenme koşulları konusunda yaygın eğitim programları düzenlenecektir.

Kamu kuruluşları ve özellikle toplumsal sigorta kuruluşları eliyle ilaç hammaddesi ve ilaç sanayii ge-

liştirilecektir. İlaç fiyatları halkın satınalma gücüne uygun düzeyde tutulacaktır.

İlaç kalite kontrolleri geliştirilecek ve ilaç sanayii üreticiden tüketiciye kadar kontrol altına alınacaktır.

Sayın üyeler,

Hükümetimiz, gelişmeyi hızlandırırken, doğadaki dengeyi ve insan sağlığını korumaya, doğayla insan ve toplum yaşamını uyumlaştırmaya özen gösterecektir.

Hava kirliliği ve çevre sorunları öncelikle ele alınacaktır.

Kıyılarının, doğal ve tarihsel değerlerin korunması ve tüm yurttaşların yararına sunulması etkin önlemlerle sağlanacaktır.

Sanayi yatırımları az gelişmiş bölgelere doğru yaygınlaştırılarak ve köy gruplarının sağlıklı biçimde sınırlanıp kentleşmeleri sağlanarak, dengeli kalkınma gerçekleştirileceği gibi, köyden kente göç sorunu da çözümlenmiş olacaktır.

Kentlerde çağdaş uygarlığın kültür, çalışma ve dinlenme olanaklarının sağlanması, kent planlamasının önemli bir unsuru olacaktır.

Kentlerde ve kıyılarda düzensiz yerleşmeyi ve yurttaşların aldatılmasını önlemek amacıyla hisseli arsa ve arazi satışlarını önleyici yasal önlemler getirilecektir.

Kentlerin gelecekteki gelişme bölgeleriyle çevrelerinde, her türlü altyapı tesisi olan ve ana kente güçlü ulaşım olanlığı bulunan yerleşme alanları açılacaktır.

Konut gereksinimini karşılarken sağlıksız ve düzensiz konut yapımını önlemek amacıyla, yeni teknolojilerden yararlanılarak toplu konut yapımı özendirilecektir.

Arsayı spekülatif kazanç aracı olmaktan çıkarmak üzere arsa üretimi arttırılacak, arsa kullanımı kamu denetimine bağlanacaktır ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün yetkileri ve olanakları genişletilecektir. İmar planı kararlarıyla arsalarda yaratılan değer artışlarını kamuya mal edici çözümler getirilecektir.

Günden güne artmakta olan konut açığını kapatmak üzere ülke gerçeklerine uygun sosyal konut standartları yeniden saptanacak, kamu kaynakları öncelikle dar gelirli vatandaşların gereksinimlerini karşılamada kullanılacak ve geri kalmış yörelerde ve hızla gelişme gösteren yerleşme merkezlerinde kamu eliyle veya katkısıyla geniş ölçüde konut üretimi sağlanacaktır.

Türkiye Emlâk Kredi Bankasının kaynaklarında artırılarak öncelikle yoksul ve dar gelirli vatandaşların ucuz ve toplu konut gereksinmesine ayrılacaktır.

Gecekondulara önleme ve ıslah bölgelerinde yol, su, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapı gereksinimleri hızla tamamlanacak, gecekondulara ıslah bölgelerindeki kamu arsalarında yurttaşlara uzun vadeli kullanma hakkı verilecektir.

Gecekondulara ayrılacak kamulaştırılmış yerleşme alanlarında, yurttaşların kendi konutlarını yapabilmeleri sağlıklı ve kolaylaştırıcı bir düzene bağlanacak, bu alanlara gerekli altyapıların ve kamu hizmetlerinin götürülmesi hızlandırılacaktır.

Planlamada ve uygulamada belediyelere gerekli destek sağlanarak teknik ve parasal olanakları artırılacaktır.

Yerel yönetimlerimizin parasal ve teknik alanda yardımcı olan İller Bankasının maddi olanakları ve teknik örgütü geliştirilip güçlendirilecektir.

Yerel yönetim yatırımlarıyla ilgili görev karışmaları giderilecektir ve İller Bankasının bu alandaki yetki ve sorumluluğu genişletilecektir.

Belediyelerin yetki ve gelirleri arttırılacaktır.

Parasal yönden bugün içinde buldukları çıkmazdan hızla kurtarılması için yerel yönetimlerin Hazineye olan borçlarının bağışlanması sağlanacaktır.

Yapı maliyetlerinin ve kalitesinin istenilen düzeyde tutulması amacıyla ülkenin hammadde kaynakları saptanacak ve çağdaş teknolojinin olanaklarını değerlendiren yapı endüstrisi yaygınlaştırılacaktır.

Bir yandan konut yapımı bu çözümlerle hızlandırılırken bir yandan da kiralari adaletli düzeylerde tutucu etkin önlemler alınacaktır.

Devlet mallarının bakımı ve korunmasına Hükümetimizce gerekli özen gösterilecektir.

Doğal afetlerle ilgili tüm hizmetlerin ve yardımların önceden planlanması sağlanacak, belli başlı afet bölgelerinde ilk yardım ve barınma araç ve gereçleri için bölgesel donatım depoları kurulacaktır.

Deprem bölgelerindeki dayanıksız konutların saptanması ve yenilenmesi çalışmalarına belirli bir program içerisinde başlanacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Eğitim, hızlı ve sağlıklı gelişmenin başta gelen koşuludur.

Anayasamızda yer alan birleştirici, çağdaş milliyetçilik bilincine erişmiş, Atatürk ilkelerini ve demokratik anlayışı benimsemiş, ailesine, vatanına, Türk

Ulusuna ve insanlığa karşı görevlerini ve sorumluluklarını bilen, milli ve manevi değerlere bağlı, düşünce ayrılıklarına rağmen barış ve özgürlük içinde yaşayabilen kuşaklar yetiştirmek (CHP sıralarından al-kuşlar) insan haklarına dayalı hür demokratik rejimi, milli birliğimizi ve bağımsızlığımızı güçlendirmek; köklü ve zengin kültürümüzü çağdaş insanlık kültürüyle birlikte geliştirmek; Türk Ulusunu çağın uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak, milli eğitimimizin temel amaçlarıdır.

Eğitimde Hükümetimiz, öncelikle can güvenliğini ve öğrenim özgürlüğünü sağlayacaktır. Geride bıraktığımız dönemlerde, yasal hakları çiğnenerek okula alınmayan veya can güvensizliği nedeniyle okula gidemiyen öğrencilere, yitirdikleri ders yılı, hızlandırılmış programlarla geri kazandırılacaktır.

Öğrenciler arasında siyasal düşüncelerine göre ayırım yapılması ve okulların, uyarca tartışma ölçüleri ötesinde, siyasal çatışma yerlerine dönüştürülmesi kesinlikle önleneyecektir.

Öğrenci yurtları birbirine düşman ve kapalı kaleler veya ideolojik savaş alanları durumundan çıkarılacaktır.

Görüşleri ve inançları ne olursa olsun, Türk gençlerini kursunlamaktan, ana ve babaları evlatlarının can güvenliğiyle ilgili kaygılardan kurtarmak, Hükümetimizin başta gelen bir görevi olduğu gibi, buna yardımcı olmak da, her kuruluş, her devlet organı, halta her yurttaş için bir borçtur.

Ailelerinin maddi durumu ne olursa olsun, bütün çocukları her bakımdan sağlıklı biçimde yetiştirme ve yeteneklerini geliştirme olanağına kavuşturmak için çaba göstermeyi, Hükümetimiz, sosyal devletin bir görevi saymaktadır. Kimsesiz çocukların bakım ve eğitimi Devletçe sağlanacaktır.

Eğitimde olanak eşitliği, yaygınlık, süreklilik ve birlik gerçekleştirilecektir. Özellikle dar gelirli aile çocuklarının yatılı, kredili ve burslu öğrenim olanakları genişletilecektir.

Okur yazarlık sorununu, eğitim görmüş yurttaşların da gönüllü katkısıyla kısa sürede çözüme için gerekli çaba gösterilecektir. İlkokul öğrencilerinin kitap gereksinimleri Devletçe karşılanacaktır.

Son yıllarda yaygınlaşan çağdaş ve ulusal birliği sarstı kitapları kaldırılacaktır.

Okullarda yaparak - yaşayarak eğitim kuruluşturulacak, çocukların okul çağında iken kendilerini toplum yaşamına ve üretken çalışmalara hazırlamaları sağlanacaktır.

Planlı gelişme gereklerine göre eğitilmiş insan gücü yetiştirilmesi, orta öğretimden başlanarak, yönlendirici ve özendirici yöntemlerle düzenlenecektir.

O arada meslek öğretimi ve teknik öğretim olanakları hızla geliştirilerek köylere kadar yaygınlaştırılacaktır.

İmam - Hatip Liselerinin müfredat, eğitim eksiklikleri giderilecektir. İmam - Hatip Liselerini bitirenlerin yükseköğrenim olanakları sağlanacaktır. Yüksek İslâm Enstitüleri Akademiye dönüştürülerek bilimsel nitelikleri güçlendirilecektir.

Bütün yükseköğrenim kurumlarında demokratik yönetimle birlikte öğrenim ve öğretim özgürlüğü sağlam güvencelere kavuşturulacaktır.

Üniversiteler yurdun her bölgesinde yaygınlaştırılıp geliştirilecektir.

Her üniversite, topluma açık, gelişmeye sürekli katkıda bulunan ve çok yönlü eğitim veren bir bütün olacaktır.

Yükseköğrenim yapabilme olanaklarındaki eşitsizliği giderici önlemler aranıp uygulanacaktır.

Yazışmalı yükseköğretimle örgün yükseköğretim arasında bağlantı, uyum ve her bakımdan eşitlik sağlanacaktır. Yazışmalı yükseköğretimde, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılacaktır.

Üniversitelerin ve yüksekokulların öğrenci alma ve yetiştirme kapasitelerinin büyük ölçüde artırılması için gerekli çözümler getirilecektir.

Eğitimin her dalında ve aşamasında öğrenciler araştırmaçılığa yöneltilecek ve genel kültürlerini genişletmeye özendirileceklerdir.

Öğretmenlerin manevi ve maddi huzur içinde çalışabilmeleri güvence altına alınacak, kendilerini sürekli yenileyebilmeleri kolaylaştırılacaktır.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının kültür ve eğitimi ile devlet yakından ilgilenilecektir.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Hükümetimiz, sanat ve kültür çalışmalarını toplumun bütün katlarına yaymaya kararlıdır.

Bu amaçla, Anayasa ve demokrasi kuralları içinde her türlü baskı ve yönlendirmeden uzak bir devlet desteği sağlanacaktır. Sanatta ve kültürde özgürlük ortamının tüm koşulları gerçekleştirilecektir.

Türk kültür ve sanatının kendi özellikleri içinde gelişmesine ve dünyaya açılmasına Devlet yardımcı olacaktır. Devlet, zengin tarih kökleri bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik tüm çalışmaları da, ulusumuzun sanattaki ve kültür-

deki çağdaş yaratıcılığını da bütün gücüyle destekleyecektir.

Sanatçıların, düşünürlerin ve yazarların sosyal güvenceleri sağlanacaktır. Yetenekli sanatçı, yazar ve düşünürlerin yaşamlarını bu çalışmalarlarıyla sürdürebilmelerine devlet yardımcı olacaktır. Telif hakları sağlam kurallara bağlanırken vergi yönünden de kolaylıklar sağlanacaktır.

Bütün yurtda konservatuarların ve sanat okullarının kurulup yaygınlaştırılmasına, bu alandaki yerel çalışmaların desteklenmesine, kültür ve sanat merkezlerinin çoğaltılmasına önem verilecektir.

Devlet, Türk film sanatının ve sanayiinin sağlıklı biçimde ve kısa sürede geliştirilmesine ve dünyaya açılmasına yardımcı olacaktır.

Hükümetimiz, başka ülkelerde yaşayan Türklerin ana dillerini ve kültürlerini yaşatmalarına ve geliştirmelerine, o ülkelerle dostça ilişkiler çerçevesinde katkıda bulunacak, bu çevrelerle kültür alışverişlerimizi artırmaya çalışacaktır.

Ulusumuzun kültür birikimini değerlendirecek bir «Devlet Kültür Merkezi ve Milli Müze»; toplumumuzun manevi ve maddi değer ve ürünlerini bilimsel yöntemlerle araştırıp derleyecek ve yayacak bir «Türk Kültürü Araştırma ve Derleme Kurumu» ve bilimsel çalışmalara açık, iyi düzenlenmiş bir devlet arşivi kurmaya başlanacaktır.

Devletin resmi yayınları, herkesin kolaylıkla elde edebileceği biçimde düzenli olarak basılıp toplum yararına sunulacaktır.

Kamu kesimindeki basımevleriyle bilgisayarlardan en verimli ve ekonomik biçimde yararlanılması sağlanacaktır.

Hızlı gelişmenin gereği olarak ve çağdaş uygarlıkta ulusumuza hakkı olan yeri kazandırmak amacıyla, bilimsel araştırma ve teknoloji oluşturma ve aktarma çalışmaları hızlandırılacaktır ve bu çalışmalar arasında plan hedeflerine uygun olarak bağlantı kurulacaktır.

Basın mensuplarının görevlerini güvenlik içinde ve özgürce yapabilmeleri bakımından gerekli güvenceler sağlanacaktır. Çağdaş haberleşme olanaklarından yararlanabilmeleri kolaylaştırılacaktır. Basın suçlarıyla ilgili cezalarda ve bu cezaların infazında, basın özgürlüğünün gereklerine uygun düzeltmeler yapılacaktır.

TRT'nin Anayasada ve Yasasında belirtilen ilkeler doğrultusunda görev yapabilmesine Hükümetimiz büyük özen gösterecektir.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Hükümetimiz, Anayasamızın uygun sağlam bir laiklik anlayışını savunacaktır.

İnanç özgürlüğü kişinin kutsal ve dokunulmaz hakkıdır. Demokrasinin düşünce özgürlüğü kadar ayrılmaz parçasıdır.

Özgürlükçü demokrasiyi en ileri anlamı ile benimseyen Hükümetimiz, herkesin inançlarına ve ibadetine saygılıdır ve yurttaşların dini inançlarının gereğini engelsiz özgürlük içinde yerine getirmelerini sağlamayı insanlık ödevi bilir, insana ve halka saygının gereği sayar. Laikliği din ve vicdan özgürlüğü ve Devlet işleriyle dinin ayrılması anlamına alır. Hükümetimiz, dine bağlılığın gelişmeyle ve ilerlilikle, dine saygının laiklikle çelişmediği kamsındadır.

Türk Milletinin din anlayışı, gelişmeye ve her alanda ilerlemeye, toplumun bütünlüğünü ve manevi gücünü koruyarak destek olabilecek bir etkindir.

Hükümetimiz her dinden ve mezhepten yurttaşlarımız arasında, insanlığın, milli birliğin ve milliyetçiliğin gereği olan kardeşlik duygularını ve dayanışmayı sağlamıştırmayı ödev bilecektir. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri.)

Diyanet İşleri Başkanlığı Anayasamızın ve yasalarımızın belirttiği görev ve sorumlulukları yerine getirirken dini siyasetin dışında tutulacaktır. Dinin ve inancın baskı altına alınmasına da, dinin siyasete alet edilerek kişisel veya siyasal çıkarlar için sömürülmesine de izin verilmeyecektir.

Din görevlilerinin yeterli düzeyde eğitim görmelerine özen gösterilecektir.

Din yayımları bu konuda toplumu aydınlatma görevini en iyi biçimde yerine getirecek düzeye ulaştırılacaktır.

Hac ibâdetinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi, politikaya ve parasal kazanç araç olmaktan kurtarılması için gerekli önlemler alınacaktır. (CHP. sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar.)

Köylerde ve dar gelirli yörelerde cami yapımına Devlet yardımcı olacaktır.

Din görevlilerinin kadro tıkanıklıkları ivedilikle giderilecektir.

Köy yönetimlerinde atanmış bulunan köy imamlarının toplumsal güvenceye kavuşturulması için çalışmalarına başlanacaktır.

Hükümetimiz, bütün din görevlilerinin manevi ve maddi huzurunu sağlamayı ödev bilecektir. İmam-hatip kadrolarının dağıtımında, adaletli bir uygulama gerçekleştirilecektir.

Türk Ulusunun ata yadığı olan Vakıfların, kuruluş amaçlarına, milli ve mahalli ihtiyaçlara en uygun biçimde çalışması sağlanacaktır.

Maddi ve manevi değerleri olan mimari eserlerimizi Türk Ulusuna ve tüm insanlığın hizmetine sunmak için, bunlardan gerekenlerin onarım ve restorasyonu hızlandırılacaktır.

Yeni eğitim vakıflarının kuruluşunu teşvik edecek ve mevcutların en iyi şekilde çalışmaları yolunda çaba gösterilecektir.

Muhtaç çocukların orta ve yüksek dereceli okullarda okumalarına katkıda bulunan vakıf yurtları geliştirilecek partizan yönetiminden kurtarılacak ve gerçek ihtiyaç sahiplerinin yararına sunulacaktır.

Yurttaşlarımızın iyilik ve yardım sevgisini değerlendirmek üzere Vakıflar Genel Müdürlüğünün etkin ve verimli çalışması sağlanacaktır. Vakıf kaynaklarının mali gücü artırılacaktır.

Sayın üyeler,

Hükümetimiz, Türk gençliğini güçlü, onurlu ve bilinçli bir kitle olarak görmektedir. Bunahını körükleyici tüm etkenlere karşın, gençlerimizin çok büyük bir kesiminin olgunca ve sorumlucu davranması, anarşi dışında kalmayı ve Atatürk'ün emanetine layık olmayı bilmesi, kıvanç vericidir.

Hükümetimiz, ülkeyi bunalımdan kurtarmak için gerekli etkin demokratik çabaları gösterirken, gençlerimizin sorunlarına da anlayışla ve sorumlulukla yönelmeyi ödev bilecektir.

Siyasal ve toplumsal görüşleri ve düşünceleri arasında farklılıklar olsa da, gençlerimiz arasında kardeşliğin yerleşeceği, sevginin yeşereceği bir ortamı gerçekleştirebilmek, Hükümetimizin başta gelen ödevlerindedir. Bugün birbirine düşman kapalı kaleler ve savaş alanları haline getirilmiş olan öğrenci yurtlarının bu duruma en kısa zamanda son bulacaktır.

Hükümetimiz gençlik sorunlarını, kırsal alandaki, kentlerdeki, gecekondulardaki, fabrikalarla işyerlerindeki, cezaevlerindeki, orta ve yüksek öğrenimdeki ve yurt dışındaki gençliği kapsayacak biçimde ve ortak bir bütünün bölümleri olarak ele almaya kararlıdır.

Gençlerimize okul ve çalışma düzeninde kişilik ve sorumluluk kazandırmak, iş güvencesi ve yükselme olanakları sağlamak, Hükümetimizin tüm gençlik sorunlarına yaklaşımında temel olacaktır.

Oy verme yaşının 18'e indirilmesini öneren bir yasa tasarısı kısa zamanda Yüce Meclislere sunulacaktır. Seçilme yaşının ise dünyadaki gelişmelere de

uygun olarak indirilmesi, Hükümetimizce yararlı görülmektedir.

Sporu, her şeyden önce beden ve ruh sağlığı yönünden, insan kişiliğini geliştirici ve eğitici bir etkinlik olarak değerlendiren Hükümetimiz, okul ve kitle sporuna büyük önem verilecektir.

Hükümetimiz sporla ilgili tüm dallarda başarıya ulaşmanın temel koşulunu, beden eğitimi ve sporun, ciddi ve bilimsel yollarla, küçük yaşlardan başlayarak ve bütün topluma yaygın olarak geliştirilmesinde görmektedir.

Gençlik ve Spor Akademileri, Türk gençliğinin ve sporunun tüm gereksinmelerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlenecektir.

Ata sporumuz güreş bilimsel yöntemlere kavuşturulacaktır.

Profesyonel sporun da temeli ve kaynağı olan amatör spor Devletçe desteklenecektir.

Amatör ve profesyonel sporcularımızın sağlıklı yaşam koşullarına, profesyonel sporcularımızın yeterli geçim olanaklarına ve sosyal güvenliğe kavuşturulmaları, insanlık onurunun olduğu kadar sporda başarının da gereğidir. Profesyonel sporun iç düzeni sağlam ve sağlıklı kurallara bağlanacaktır. Profesyonel sporcuların sendikalaşması özendirilecektir.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Hükümetimiz, ulusal güvenliği ön planda tutan, ülkemizin çıkarları ile başta bölge ülkeleri ve sınır komşularımız olmak üzere başka ulusların çıkarları arasında adil bir denge kurulmasını gözeten, doğruluk, tutarlılık ve açıklığı bir ilke olarak benimseyen dinamik bir dış politika izleyecektir.

Dünyanın en hassas bölgesinde bulunan Türkiye, kendi ulusal savunmasını başka ülkelerin kararlarına veya kararsızlığına bağlı tutamaz. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar)

Üyesi bulunduğu ortak savunma sistemine yıllardır ekonomik olanaklarının çok üstünde katkılarda bulunan Türkiye, son zamanlarda, gerek duyduğu savunma araçlarını ve gereçlerini veya sahip olduğu araçların gereçlerin parçalarını, müttefiklerinden kendi parasıyla bile sağlamakta güçlük çeker durumda bırakılmıştır.

Bu acı deney, ulusal güvenliğimizi bir ölçünün ötesinde dış olanaklara, hele tek kaynağa dayandırmamanın sakıncalarını ortaya koymuştur.

Hükümetimiz, Türkiyenin gereksinmelerine ve olanaklarına uygun bir ulusal güvenlik kavramı oluşturmayı ivedi sorunlarımızın başında saymaktadır.

Bu, ittifak üyeliğimizin önemini gözönünde tutmakla birlikte, Türkiye'nin ulusal güvenliğini öncelikle gözeten ve bağımsızlığımızı sağlam temellere dayandıran bir kavram olmalıdır.

Böyle bir kavram süratle oluşturulup uygulamaya konuncaya kadar, ulusal güvenliğimizde her hangi bir aksama ve boşluk olmaması gözönünde tutulacaktır.

Ulusal güvenliğimizi sağlam temellere dayandırırken Cumhuriyet Hükümeti, Atatürk'ün yurtta barışla cihanda barışı bir tutan gerçekçi ve insanca ilkesine bağlı kalacaktır. Türkiye'nin savunmasını ve bağımsızlığını güvence altına alırken, bölge ve dünya dengesine, uluslararası yumuşamaya ve barışın gelişmesine katkıda bulunmayı ödev bilecektir.

Ezilen ulusların kurtuluş hareketlerine Atatürk'ün önderliğinde öncülük etmiş olan Türk Ulusu, nerede ve hangi görüntü altında varlığını sürdürürse sürdürsün emperyalizme bütün gücüyle karşı çıkacaktır. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar)

Türk Ulusu, bağımsızlığı ve güvenliği uğrunda hiç bir zaman hiç bir özveriden kaçmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri de, ulusal bağımsızlığı ve güvenliği her zaman üstün bir görev bilinciyle ve üstün yetenekle ve cesaretle korurken, Türkiye'nin her alanda gelişmesine, halkın mutluluğuna, huzuruna ve eğitimine sürekli katkıda bulunmuştur. Ulusumuzun ve Silahlı Kuvvetlerimizin bu nitelikleri, ulusal güçle ve gelişme ile ulusal güvenliği bir arada uyumlu olarak ve en yüksek düzeyde gerçekleştirme olanakını sağlamaktadır ve bu olanak demokrasinin ve çağın gereklerine uygun biçimde değerlendirilmelidir.

Ne var ki, silahlanma yarışının alabildiğine hızlandığı bir dönemde ve bölgede, Türkiye'nin kendi ulusal güvenliğini büyük ölçüde kendi olanaklarıyla sağlayabilmesi için, ekonomisini bugünkü bunalmadan ve dar boğazlardan biran önce kurtarması gereklidir.

Hükümetimiz, Yüce Meclisin güvenoyuna erişirse, Türk ekonomisini ve sanayiini ulusal güvenliğimizin gerektirdiği güce ulaştırabilmek için her çabayı göstermeyi, yurtseverliğin ve milliyetçiliğin gereği bilecektir.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Cumhuriyet Hükümeti Türkiye'nin önemini, etkinliğini ve ulusal yararını, uluslararası gerginliğe değil, uluslararası ilişkilerde yumuşamaya ve dünya barışının güçlenmesine bağlayan bir dış politika izleyecektir. Dünyada barışın korku dengesine değil, insan-

hk sevgisine ve her ulusun bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı ilkesine dayanması için çalışacaktır.

Silahlanma yarışının durdurulması ve savaş teknolojisinin insanlık açısından tehlikeli ölçülere varmasının önlenmesi için Hükümetimiz kendine düşen katkısı kararlı olarak yerine getirecektir.

Hükümetimiz ahlakın olduğu kadar, açık rejimin de gereği olan doğruluğu ve tutarlılığı dış politikada ve uluslararası ilişkilerde kesin kural olarak benimser. Bunu, uluslararası sağlam ilişkiler ve sürekli dostluklar kurabilmenin koşulu sayar. Dış politikaya ve uluslararası ilişkilere, ulusal yararımız doğrultusunda toplumun her kesiminin ilgisini ve katkısını sağlamayı ödev bilir.

Hükümetimiz Ulusumuzu tanıtmaya ve ulusal tutumumuzu ve gelişmemizi dünya kamuoyuna anlatmaya çalışmaları, doğruluk ve tutarlılık kuralına dayanarak bilimsel yöntemlerle etkinleştirmek için her çabayı gösterecektir.

Başka ülkelerdeki soydaşlarımızın öz kültürlerini ve ana dillerini yaşatıp geliştirebilmeleri için gerekli olanaklara sahip olmalarına ve uluslararası anlaşmaların veya buldukları ülkeler yasalarının sağladığı tüm haklardan ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarına önem verilecektir.

Hükümetimiz, Türkiye'ye yerleşen göçmenlerin başka ülkelerdeki yakınlarına veya uluslararası anlaşmalar gereğince özel haklar tanınmış Türk asıllılara, Türkiye ile ilişkilerinde özel olanaklar sağlayacaktır.

Türkiye'ye göçmen olarak gelenlerin, ayrıldıkları ülkede kazanmış toplumsal güvenlik haklarının tümüyle Türkiye'ye aktarılabilmesi ve Türkiye'deki toplumsal güvenlik düzeniyle birleştirilebilmesi için, gerekli uluslararası girişimlerde bulunulacaktır.

Hükümetimiz dış politikanın ulusal savunma politikasından ayrılamayacağı kamsındadır. Bu inançla, Türkiye'nin savunmasını aşırı ölçüde dış desteğe ve belirli bir kaynağa bağımlılıktan esirgeyici bir ulusal güvenlik kavramı oluştururken, dış politikada da bunun gereği olan düzenlemeleri yapacaktır. Bölge ülkeleriyle ilişkilerini karşılıklı güvene ve ortak yarara dayandırarak, ulusal güvenliği, en başta böyle bir barışçı dış politika ile güçlendirmeye çalışacaktır. İttifaklara olan katkısının bölge ülkeleri için bir kuşku ve güvensizlik etkeni olmamasına sürekli özen gösterecektir. İttifaklar çerçevesi içinde olsun veya olmasın, uluslararası ilişkilerde ulusal güvenliğimizi

olumsuz yönde etkileyici, ulusal haklarımızı ve çıkarlarımızı ve uluslararası ilişkilerde amaç edinmediğimiz ülkeleri zedeleyici politikalar Hükümetimizce benimsemeyecektir.

Hükümetimiz, Türkiye'nin dostluk ilişkilerini, üye olduğu ittifak ve topluluklardaki ilişkileri dışında da, iç düzen bakımından ayırım gözetmeksizin genişletecektir. Özellikle bölge ülkeleriyle ve gelişme sürecindeki ülkelerle yakın ilişkiler, işbirliği ve dayanışma kuracaktır. Hükümetimiz, Türkiye'nin dünya ülkeleriyle ilişkilerini genişletip geliştirirken, bir Orta Doğu, Akdeniz ve Balkan ülkesi olarak bölgedeki tarihi ve coğrafi yerinin önemini kalıcı bir unsur olarak değerlendirecektir. Bölge ülkeleriyle tarihsel ve kültürel bağlarının bu ülkelerle yeni ilişkilere ve işbirliğine de manevi güç katmasını ve sağlam bir temel olmasını gözeticektir.

Hükümetimiz bölgede hakça, sağlam ve sürekli bir barış kurulması, silahlanma yarışına gerek bırakmayan bir güven ortamı oluşması ve bölge sorunlarının uzak veya büyük devletler karışmaksızın çözülebilir duruma gelmesi için gereken özeni gösterecektir.

Bölge ülkelerinin daha geniş pazarlara dayanan güçlü ekonomiler oluşturmak, gelişmelerini hızlandırmak ve sömürüye karşı korunmak üzere çok yönlü sıkı ve sürekli bir işbirliği içine girmelerini destekleyecektir.

Hükümetimiz denizlerden, göklerden ve uzaydan yararlanmada bütün insanlık için hakça bir düzen kurulmasına katkıda bulunacaktır. Hükümetimiz Türkiye'nin kıta sahanlığındaki ve genel olarak denizlerdeki ulusal ekonomik haklarını ve tüm egemenlik haklarını sağlayıp koruyacaktır. Bu konuda çağın gereklerine uygun yasal düzenlemeleri zaman yitirmeden yapacaktır.

1974'deki Türk Barış Harekâtıyla özgürlüğe ve güvenliğe kavuşan Kıbrıs Türklerinin özgürlüklerini ve güvenliklerini sürekli kılmak, Kıbrıs Ulusal Türk Toplumunun her alanda gelişmesini hızlandıran ve kendi kendini yönetme hakkını güvence altına alan çözümlere katkıda bulunmak üzere her çaba zaman yitirmeksizin gösterilecektir. Hükümetimiz bunu yaparken bölge barışının güçlenmesini, Kıbrıs'ın bütün bölge ve dünya için bir güvenlik ve huzur kaynağı olmasını gözeticektir. Hükümetimiz bu açıdan Kıbrıs'da iki bölge, iki toplumlu, bağımsız ve bağlantısız bir federal devlet çözümünü biran önce gerçekleştirmek üzere gereken çabayı gösterecektir.

Hükümetimiz, Türkiye'nin başka ülkelerle kurabileceği ekonomik ilişkilerde ve işbirliğinde ülkenin bağımsızlığını ve gelişmesini özenle gözetecektir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile düğümlenen ilişkilerimizi, Ulusumuzun, sınılaşmemizin ve ekonomimizin yararına bir çözüme ulaştırmak için gereken girişimleri derhal yapacaktır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile bugünkü ilişkilerimiz ve özellikle ortaklığın «geçiş dönemi» ni düzenleyen protokollarda yer almış bazı kurallar, gelişme ve sınılaşme çabamıza ciddi engeller getirmektedir. Türkiye'nin gelişmiş ülkeler karşısında ekonomik ve siyasal çıkarlarına uygun bir dış ticaret politikası izlemesini, hatta tarım ve sanayi alanlarında gelişmesini güçleştirmektedir. Hükümetimiz, Toplulukla ilişkilerimizi ülkemiz ve ekonomimiz yararına işleyecek biçimde yeniden düzenlemekte ısrarlı ve kararlı olmaktadır. Fakat onun da üstünde, Türk ekonomisini Ortak Pazarla ilişkilerinde ezilmeyecek, Türkiye'nin bağımsızlığını güçlendirecek bir yapıya kavuşturmaya çalışacaktır.

Hükümetimiz, uluslararası ekonomik sorunlarda Türkiye'yi geliştirmekte olan ve yeni bir ekonomik dünya düzeni arayışı içinde bulunan ülkelerin ortak sorunlarına destek olacak bir güce erişirmek üzere çaba gösterecektir. Dünyada hakça bir ekonomik düzen kurulabilmesi için, az gelişmiş veya gelişme sürecindeki ülkelerin bu yöndeki çalışmalara öncülük etmeleri ve aralarında güçlü ekonomik dayanışma ve işbirliği grupları oluşturmaları gereğine inanan Hükümetimiz, bu konuda gerekli uluslararası girişimleri yapacaktır.

Dünyada özgürlüğe, barışa ve hakça bir düzen kurulmasına katkıda bulunabilmek için ülkelerin kendi toplumlarında temel insan haklarını ve özgürlüklerini gerçekleştirip gözetmeleri zorunludur. Hükümetimiz, bu yönde Türkiye'nin örnek bir ülke olmasına özen gösterecektir.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Bir süredir ülkemizdeki siyasal bunalım, sadece iç sorunumuz olmaktan çıkarak Devletimizin uluslararası ilişkilerini ve saygınlığını olumsuz yönde etkileyen bir niteliğe de bürünmüştür.

Hükümetimiz, iç sorunların çözümünde olduğu kadar, dünyada Türk Ulusunun haklarını korumakta da milli birliğimizden güç almayı temel kural olarak benimser.

Milli birliğimizin başta gelen koşulu iç barıştır. O nedenle Hükümetimiz, iç barış sağlamayı, yalnız in-

sanlık ve demokrasi anlayışının değil, milliyetçiliğinin de gereği saymaktadır. (CHP, Milli Birlik Grubu ve Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grubu sıralarından alkışlar).

Türk demokrasisini güçlendirmeyi ise, insanlık alemindeki saygınlığımızı olduğu kadar, bütün dünyada demokratik gelişmeyi hızlandırabilmenin de bir gereği olarak görmektedir.

Ağır bir bunalımdan esenliğe çıkış umudu olarak parlamenter demokrasi kuralları içinde oluşan Hükümetimiz, Türk demokrasisinin gerçekliğine ve gücüne yeni bir kanıttır. (CHP sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar).

Yüce Meclisin güvenine erişirse izleyeceği tutumla da, demokrasimize ve Ulusumuzun dünyadaki saygınlığına daha çok güç katmağa çalışacaktır.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Sizlerden, ülkemize barış getirebilmek için destek istiyoruz.

Ağırlaşan ekonomik ve toplumsal sorunlara, Ulusumuzun üstün yeteneklerini ve ülkemizin geniş olanaklarını gereğince değerlendirerek sağlıklı çözümler getirebilmek için yetki istiyoruz.

Demokrasinin gereği olan düşünce ayrılıkları içinde milli birliğimizi pekiştirebilmek için güven istiyoruz sizlerden.

Hükümetimiz adına Yüce Senatonun sayın üyelerine saygılar sunarım. (CHP, MB ve Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grupları sıralarından «Bravo» sesleri ve sürekli alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Ecevit.

Hükümet Programının Devletimize ve ulusumuza hayırlı olmasını ve mutluluk getirmesini ve Hükümetin başarılı olmasını dileriz. (CHP, MB Grubu ve Cumhurbaşkanınca S. Ü. Grubu sıralarından alkışlar.)

11. — *CHP ve AP Grubu Başkanlıklarının Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin 14.1.1978 Cumartesi günü saat 15.00'te yapılmasına dair önergesi. (4/322)*

BAŞKAN — Sayın üyeler; Hükümet Programının görüşülmesi hususunda bir önerge vardır. Bilgilerinize sunulacak ve oylanacaktır.

Sayın Başkanbğa

Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin 14 Ocak 1978 günü, saat 15.00'te yapılmasını öneririz.

Saygılarımızla.

Sakarya

Hasan Fehmi Güneş

Elazığ

Cabit Dalokay

BAŞKAN — Efendim Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin 14 Ocak 1978 Cumartesi günü saat 15.00'te yapılması önerilmektedir.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Sayın Başbakan kabul edilen karar gereğince görüşmeler Cumhuriyet Senatosunda 14 Ocak 1978 günü saat 15.00'te yapılacaktır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın üyeler; gündemimizdeki diğer meseleleri görüşmek için kâfi zaman olmadığından, Birleşime son verilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Alınış olduğunuz karar gereğince ve Hükümet Programını görüşmek üzere 14 Ocak 1978 Cumartesi günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanış Saati : 18,40

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

16 NCI BİRLEŞİM

12 . 1 . 1978 Perşembe

Saat : 15.00

I

A — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Başbakan Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu programının okunması.
2. — TBMM Kitaplık Karma Komisyonuna üye seçimi.
3. — Anayasa Mahkemesinde açık bulunan bir yedek üyeliğe Cumhuriyet Senatosunca yapılacak seçimde uygulanacak usul hakkında Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (29/1317) (S. Sayısı : 728) (Dağıtma tarihi : 5 . 1 . 1978)

B — İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

1. — Cumhuriyet Senatosu Trabzon Üyesi Hasan Güven ve arkadaşlarının, köy elektrifikasyon sorunu hakkında bir Genel Görüşme açılmasına dair önerge-leri. (8/7)

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A — HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B — TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Kızılay altgeçidi ve çarşı yapımı inşaatıyla ilgili Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/24)
2. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, İstanbul'da Aksaray ve Sultanhamam'da vukubulan yangınlar hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/27)

3. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niya-zi Ünsal'ın, Keban Barajı hakkında Senato Araştır-ması isteyen önergesi. (10/50)

4. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Se-çilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin, son altı ay içinde temeli atılan tesislere dair Senato Araştırması iste-yen önergesi. (10/53)

5. — Cumhuriyet Senatosu Balıkesir Üyesi Nejat Sarlıcalı'nın ithal edilen bükisel yağ ve margarin ko-nusunda Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/63)

6. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, Adana iline bağlı bazı ilçe köylerindeki YSE ve bayındırlık hizmetlerine dair Senato Araş-tırması isteyen önergesi. (10/66)

7. — Başbakanlığa bağlı Toprak ve Tarım Re-formu Müsteşarlığı tarafından hazırlanmış olan yö-netmelik hakkında kurulan Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu raporu. (10/16) (S. Sayısı : 688) (Dağıtma tarihi : 28 . 3 . 1977)

8. — Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında akdolunan Kredi Andlaşması ko-nusunda kurulan Cumhuriyet Senatosu Araştırma Ko-misyonu raporu. (10/23) (S. Sayısı : 702) (Dağıtma tarihi : 14 . 4 . 1977)

9. — 1975 yılı kömür üretimi, dağıtımı, müracaat ve dağıtım tarihleri hakkında kurulan Cumhuriyet Senatosu Araştırma Komisyonu raporu. (10/30) (S. Sayısı : 704) (Dağıtma tarihi : 18 . 4 . 1977)

10. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin, 1 Mayıs 1977 ta-rihinde İstanbul Taksim Cumhuriyet Alanında mey-dana gelen olaylara dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/67)

11. — Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye Hüsamettin Çelebi'nin, 1 Ocak 1974 tari-hinden sonraki teşvik belgesi imalat izni ve fiyat tes-piti işlemlerine dair Senato Araştırması isteyen öner-gesi. (10/68)

12. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Ni-yazi Ünsal'ın, TC Ziraat Bankasının açtığı krediler ve bunlara bağlı harcamalar hakkında Senato Araş-tırması isteyen önergesi. (10/69)

13. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, traktör imali, ithali ve bu hususa ilişkin kurulmuş şirket ve holdingler hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/70)

14. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, Tarım ürünlerinin taban fiyatlarının tespit ve ilanı hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/71)

15. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in, sıtma ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele hususunda Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/72)

16. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Ni-yazi Ünsal'ın, işkence olayları hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/73)

17. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, çay üretimi ile ilgili Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/74)

18. — Cumhuriyet Senatosu Rize Üyesi Talât Doğan'ın, sağlıkta can güvenliği konusunda Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/75)

19. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Hilmi Nalbantoğlu'nun, TKİ. Şark Linyitleri Aşkale İşletmesine dair Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/76)

20. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Mehmet Özgüneş'in, Kamu İktisadi Teşebbüsleri üzerindeki denetimin etkinliği, mahiyet ve şümulü hakkında Senato Araştırması isteyen önergesi. (10/77)

21. — Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi Mehmet Feyyat'ın, Van - Muradiye - Çaldıran ve Erciş yörelerinde husule gelen deprem dolayısıyla yapılan yardımlara, inşa edilen konutlara ve bu hususta meydana geldiği söylenen suiistimallere dair Araştırma önergesi. (10/78)

22. — Cumhuriyet Senatosu Kocaeli Üyesi Abdullah Köseoğlu'nun yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/852) (S. Sayısı : 706) (Dağıtma Tarihi : 5 . 12 . 1977)

23. — Cumhuriyet Senatosu Adana Üyesi Hayri Öner'in yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/853) (S. Sayısı : 707) (Dağıtma Tarihi : 5 . 12 . 1977)

24. — Cumhuriyet Senatosu Afyonkarahisar Üyesi Mustafa Çelik'in yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/842) (S. Sayısı : 708) (Dağıtma Tarihi : 5 . 12 . 1977)

25. — Cumhuriyet Senatosu Sivas Üyesi Hüseyin Öztürk'ün yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/817) (S. Sayısı : 709) (Dağıtma Tarihi : 5.12.1977)

26. — Cumhuriyet Senatosu Sivas Üyesi Hüseyin Öztürk'ün yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/854) (S. Sayısı : 710) (Dağıtma Tarihi : 6 . 12 . 1977)

27. — Cumhuriyet Senatosu Artvin Üyesi Recai Kocaman'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/813) (S. Sayısı : 711) (Dağıtma Tarihi : 6 . 12 . 1977)

28. — Cumhuriyet Senatosu Erzurum Üyesi Lütfi Doğan'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/791) (S. Sayısı : 712) (Dağıtma Tarihi : 6 . 12 . 1977)

29. — Cumhuriyet Senatosu C. Bşk. S. Üye Sabahattin Özbek'in yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/755) (S. Sayısı : 713) (Dağıtma Tarihi : 6 . 12 . 1977)

30. — Cumhuriyet Senatosu Gümüşhane Üyesi Ömer Naci Bozkurt'un yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/756) (S. Sayısı : 714) (Dağıtma Tarihi : 6 . 12 . 1977)

31. — Cumhuriyet Senatosu Balıkesir Üyesi Sıtkı Yırcalı'nın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/731) (S. Sayısı : 715) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

32. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Ni-yazi Ünsal'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/1132) (S. Sayısı : 716) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

33. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Ni-yazi Ünsal'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Se-

natosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/619) (S. Sayısı : 717) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

34. — Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi Niyazi Ünsal'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/986) (S. Sayısı : 718) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

35. — Cumhuriyet Senatosu C. Bşk. S. Üye Halil Tunç'un yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (3/1130) (S. Sayısı : 719) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

36. — Cumhuriyet Senatosu C. Bşk. S. Üye Halil Tunç'un yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/666) (S. Sayısı : 720) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

37. — Cumhuriyet Senatosu C. Bşk. S. Üye Halil Tunç'un yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/620) (S. Sayısı : 721) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

38. — Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi Emanullah Çelebi'nin yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/649) (S. Sayısı : 722) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

39. — Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi Mehmet Feyyat'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/651) (S. Sayısı : 723) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

40. — Cumhuriyet Senatosu İstanbul Üyesi Mehmet Feyyat'ın yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/650) (S. Sayısı : 724) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

41. — Cumhuriyet Senatosu Ankara Üyesi Turhan Kapanlı, Kocaeli Üyesi Lütfi Tokoğlu ve Afyonkarahisar Üyesi Ahmet Karayığit'in yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/1068) (S. Sayısı : 725) (Dağıtma Tarihi : 6.12.1977)

42. — Cumhuriyet Senatosu Niğde Üyesi Abdullah Emre İleri'nin yasama dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu. (3/956) (S. Sayısı : 726) (Dağıtma Tarihi: 9.12.1977)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions.

2. It is essential to ensure that all data is entered correctly and consistently across all systems.

3. Regular audits should be conducted to verify the integrity and accuracy of the information stored.

4. The second section focuses on the implementation of robust security measures to protect sensitive data.

5. This includes the use of strong encryption protocols and the implementation of strict access controls.

6. Additionally, it is crucial to provide comprehensive training to all staff members on security best practices.

7. The third part of the document addresses the need for regular data backups and disaster recovery planning.

8. Ensuring that data is backed up frequently and stored in secure, off-site locations is a top priority.

9. A clear and concise disaster recovery plan should be developed and tested regularly to minimize downtime.

10. Finally, the document emphasizes the importance of ongoing monitoring and maintenance of all IT systems.

11. This ensures that any potential issues are identified and resolved promptly, maintaining the overall health of the organization's IT infrastructure.

12. The conclusion reiterates the commitment to providing a secure, reliable, and efficient IT environment for all users.

13. We are confident that these measures will significantly enhance the organization's data security and operational resilience.

14. Thank you for your attention and support in implementing these critical IT initiatives.

15. For more information or to schedule a meeting, please contact the IT department at [contact information].

16. We look forward to continuing our partnership and ensuring the success of our digital transformation journey.

17. Sincerely,
[Signature]

18. [Name]
[Title]

19. [Company Name]

20. [Address]

21. [City, State, Zip]

22. [Phone Number]

23. [Email Address]